

Kooperatif Postası

KARINCA

ŞUBAT 2023 YIL: 89 SAYI: 1034 ISSN: 1300-1450

ŞUBAT 2023

KARINCA

Yıl: 89 Sayı: 1034
Şubat 2023

ISSN: 1300 - 1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Sahibi
Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yazı İşleri Müdürü ve Baş Editör
Prof. Dr. Hasan YAYLI

Editörler Kurulu
Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Prof. Dr. Serdar SAĞLAM
Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Prof. Dr. Hasan YAYLI
Prof. Dr. Mehmet BAŞ

İdare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)
Head Office and Correspondence Address
Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6
06570 Çankaya - ANKARA
Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11
Belge Geçer: (0312) 472 97 64
www.koopkur.org.tr
koopkur@gmail.com
admin@koopkur.org.tr

20 Mayıs 1931'de kurulan kamu yararına çalışır,
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
Basın, Yayın, Araştırma Danışmanlık ve Eğitim
Hizmetleri İşletmesinin aylık dergisi

Yazılarda savunulan fikirler yazarlarına aittir.
Gönderilen yazı ve haberler iade edilmez
Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Türü
Yaygın Süreli Yayın

Yayın Tarihi
24 Şubat 2023

Grafik Tasarım
GÖKSU MATBAACILIK
Gökhan KOÇ
Kazım Karabekir Cad. No: 39/98
İskitler - ANKARA
gokhankoc82@hotmail.com

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI	3
MUSTAFA YAVUZ KOOPERATİFLERİN ORTAĞI OLDUĞU ŞİRKETLERDE BAĞIMSIZ DENETİME TABİ OLMA ÖLÇÜTLERİ	5
AHMET AKTAŞ ENVER AYDOĞAN YAŞLI BİREYLERE YÖNELİK SOSYAL POLİTİKA VE HİZMETLER	11
HAZAL OĞUZ SARIKAYA SÜRDÜRÜLEBİLİR POLİTİKALAR ÇERÇEVESİNDE KAĞIT VE AMBALAJ SEKTÖRÜ: AVUSTRALYA ÖRNEĞİ	17
YETER DEMİR USLU DIŞ KAYNAK KULLANIMI (OUTSOURCING) VE HASTANELERDE DIŞ KAYNAK KULLANIMI	27
HAYATİ BAŞARAN TOPRAĞI YÖNETMEK	34

Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.

Başyazı

Değerli kooperatif dostları;

6 Şubat günü Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen iki deprem, ortaya çıkardığı sonuçları bakımından yüzyılın felaketi olarak tanımlanacak büyüklükte etkilere sahip bir afet olarak dünya tarihine not edildi. Sabah saat 04:17'de 7,7 şiddetinde gerçekleşen ilk depremin ardından saat 13:24'de ise 7,6 şiddetinde ikinci deprem yaşandı. 9 saat arayla gerçekleşen her iki depremin sonucunda 40 bini aşan vefat sayısı ve 100 bini aşan yaralı sayısı afetin büyüklüğünü gösteren önemli verilerdir. Ayrıca depremin 13,5 milyon vatandaşımızın yaşadığı 110bin kilometre karelik bir alanı kapsadığı da ifade edilmektedir. Toplam 11 adet ilimizin doğrudan etkilendiği depremde bir çok yerleşim alanı yıkılmış ya da yaşanamayacak şekilde tahrip olmuştur. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından, 17 Şubat 2023 itibarıyla yapılan hasar tespit çalışmalarında 481 bin 865 binada yer alan 2 milyon 196 bin 88 bağımsız birimde inceleme yapıldı. Yürütülen çalışmalar kapsamında 61 bin 722 binada yer alan 263 bin 800 bağımsız birimin acil yıkılması gereken, ağır hasarlı ve yıkık olduğunun tespit edildiği bildirildi. 13 bin 917 binada bulunan 86 bin 673 bağımsız birimin orta hasarlı, 121 bin 515 binadaki 749 bin 654 bağımsız birimin az hasarlı, 229 bin 23 binada yer alan 915 bin 723 bağımsız birimin ise hasarsız olduğu tespit edildi. Hasar tespit işlemleri kapsamında paylaşılan bu sayılar da depremin şiddeti hakkında önemli bir ipucu taşımaktadır.

İnsanlık tarihinin en yıkıcı afetlerinden biri olan Kahramanmaraş depremleri hakkında AFAD başkanlığı tarafından yayınlanan ve sayısal verileri de içeren basın bülteni afetin büyüklüğü hakkında yeterince fikir vermektedir.

"06.02.2023 tarihinde Kahramanmaraş ili Pazarcık merkezli 7.7 büyüklüğünde ve Elbistan Merkezli 7.6 büyüklüğünde iki deprem meydana gelmiştir. Depremlerin ardından 4.734 artçı deprem meydana gelmiştir.

Alınan son bilgilere göre **Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adana, Adıyaman, Osmaniye, Hatay, Kilis, Malatya ve Elazığ** illerinde toplam 38.044 vatandaşımız hayatını kaybetmiştir.

Bölgede **AFAD, PAK, JAK, JÖAK, DİSAK, Sahil Güvenlik, DAK, Güven, İtfaiye, Tahlisiye, MEB, STK**'lar ve uluslararası arama kurtarma personelinden oluşan toplam 29.160 arama kurtarma personeli görev yapmaktadır. Dışişleri Bakanlığı ile yapılan görüşmeler neticesinde diğer ülkelerden gelen ve görevi devam eden arama kurtarma personeli sayısı 11.488'dir.

Ayrıca **AFAD, Emniyet, Jandarma, MSB, UMKE, Ambulans Ekipleri, Yerel Güvenlik, Yerel Destek Ekipleri** ve 9.908 gönüllü dahil olmak üzere, sahada görevlendirilen saha personel sayısı ile birlikte bölgede görev yapan toplam personel sayısı 264.389'dur.

Afet bölgesine başta ekskavatör, çekici, vinç, dozer, kamyon, arazöz, treyler, greyder, vidanjör vb. iş makineleri olmak üzere toplam 12.600 araç sevk edilmiştir.

Afet bölgelerine 38 Vali, 160 Mülki İdare Amiri, 19 AFAD üst yöneticisi ile 68 il müdürü görevlendirilmiştir. Ayrıca, uluslararası yardımların koordinasyonu için 12 büyükelçi ve 16 Dışişleri Bakanlığı personeli bölgede görevlendirilmiştir.

Bölgeye, personel ve malzeme sevkiyatı için hava köprüsü kurulmuştur. Hava Kuvvetleri, Kara Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı ve Orman Genel Müdürlüğü'ne bağlı 121 helikopter ve 78 uçak görev yapmakta olup bugüne toplam 7.940 sorti yapılmıştır.

Bölgeye personel, malzeme sevkiyatı ve tahliye amacıyla Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından 24, Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından 2 olmak üzere toplam 26 gemi görevlendirilmiştir." 16 Şubat tarihli bu basın bülteni felaketin tüm boyutlarını ortaya koymaktadır.

Deprem felaketinin hemen ardından tüm Türkiye kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve gönüllü vatandaşlar eliyle dünyada benzerine rastlanmayacak bir dayanışma ile seferber olmuşlardır. Bu dayanışmanın en somut göstergesi tüm TV kanallarının ortak yayını ile **15 Şubat 2023** günü düzenlenen "**Türkiye Tek Yürek**" kampanyasında toplanan 120 milyar Türk Lirası bağış olmuştur. Ayrıca kampanyanın en dikkate değer çıktılarında biri de 10 milyona yakın **SMS** bağışının da toplanmış olmasıdır. Başta diğer Türk devletlerinde yaşayan soydaşlarımız olmak üzere tüm dünyadan da yaşanan felaketin yaralarına ilaç olmak için büyük küçük çok miktarda yardım ve dayanışma örnekleri ortaya çıkmıştır.

Kahramanmaraş depremleri millet olarak karşılaştığımız büyük felaketler karşısında güçlü bir dayanışma ve millet olma potansiyeline sahip olduğumuzu bir kez daha göstermiştir. Ama aynı zamanda bu felaket bir çok hususu da yeniden fark etmemizi sağladı:

Deprem değil binaların öldürdüğü gerçeği bu öğrenmelerin en can acıtanı oldu. Zira 10 gün boyunca tüm TV kanallarında yapılan yayınlar ve uzman görüşlerinin ortak paydası Türkiye'de deprem mevzuatının Dünya standartlarında olmasına rağmen depremde yaşanan yıkımların önemli bir kısmının uygulayıcıların ilgili mevzuatı titizlikle uygulamamasından kaynaklandığı tespiti oldu. Dolayısı ile depremde hasar gören binaların mütahit, yapı denetim firmaları ve belediye saçı ayağından oluşan uygulayıcılarının, depremi kendisi engellenemez ama yıkıcı etkisi azaltılabilir/yönetilebilir bir doğa olayı olarak görüp bu doğa olayının hasarını en aza indirmeyi politikanın ve uygulamanın odağına koyan bir yaklaşım edinmesi gerekmektedir. Benzer bir politika da, bir deprem ülkesi olduğumuz gerçeğinden hareketle her zaman felaket boyutuna ulaşabilecek depremlere karşı etkili ve hızlı müdahale edebilme kabiliyetinin güçlendirilmesi için geliştirilmesi gerekmektedir.

Başta **AFAD** ve **Kızılay** olmak üzere afet yönetiminin iki önemli resmi politika aktörünün yetkinlik ve kabiliyetlerinin gelecekte karşılaşmamız muhtemel felaketlere karşı daha hazırlıklı olmak noktasında geliştirilmesi gerekmektedir.

Allah milletimize bir daha böyle bir felaket yaşatmasın. Bu vesile ile depremde vefat eden tüm vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet yakınlarına başsağlığı ve yaralılarımızda da acil şifalar diliyorum.

KOOPERATİFLERİN ORTAĞI OLDUĞU ŞİRKETLERDE BAĞIMSIZ DENETİME TABİ OLMA ÖLÇÜTLERİ

Mustafa YAVUZ*

1. Giriş

Ekonomik, sosyal ve teknolojik alanda ortaya çıkan hızlı değişim ve gelişmeler, şirketlerin faaliyet alanlarının genişlemesini ve iş hacimlerinin atmasını sağlamıştır. Ayrıca, dünya ticaretindeki gelişmelerin ulusal piyasalara etkileri ve sınırların ticaret açısından hemen hemen ortadan kalkması, şirket bilgilerini nicelik ve nitelik olarak değiştirirken, daha fazla finansal risk ve yolsuzluk olayını da beraberinde getirmiştir.

Bunlara bağlı olarak, şirketler ve piyasalar için şeffaflığı, bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamak, menfaat sahiplerini korumak ve finansal riskleri en az seviyeye indirebilmek önemli bir ölçek haline gelmiştir.

Anılan isteklere ulaşmanın yolu da bağımsız denetimden geçmektedir.¹

Buradan hareketle, 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu² (TTK) ile sermaye şirketlerinin denetim sisteminde köklü değişiklikler yapılmış ve bağımsız denetim sistemine geçilmiştir.

Anılan Kanununun 397/4. maddesinde, bağımsız denetime tabi olacak şirketlerin Cumhurbaşkanınca belirleneceği öngörülmüştür.

Söz konusu yetkiye istinaden **AB** düzenlemelerine uyum sağlanması ve bağımsız denetim kapsamının yeniden belirlenmesi amacıyla, bağımsız denetime tabi şirketler ve denetim ölçütleri, en son 30 Kasım 2022 tarihli ve 32029 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6434 sayılı Bağımsız

* Gümrük ve Ticaret Uzmanı

1) Lerzan Kavut, Oktay Taş ve Tuba Şavlı, *Uluslararası Denetim Standartları Kapsamında Bağımsız Denetim* (İSMMMO Yayınları, 2009)

2) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır.

Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Cumhurbaşkanı Kararı (**Bağımsız Denetim Kararı**) ile yeniden belirlenmiştir.

Bahsi geçen Kararda, kooperatiflerin ortağı olduğu şirketler için bağımsız denetim ölçütleri diğer şirketlerden farklı olarak tespit edilmiştir.

İşte bu çalışmada, 6434 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı kapsamında kooperatiflerin hissedarı olduğu şirketlerin bağımsız denetime tabi olma ölçütleri detaylı olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

2. Genel Olarak Bağımsız Denetim

Denetim geniş anlamıyla, bir faaliyet veya işlemler bütününe kurallara uygun bir biçimde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin değerlendirilmesidir.³

Öğretide denetim; konusu ve amacına, denetçi statüsüne ve denetimin niteliğine göre çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır.

Denetçinin statüsü bağlamında da, iç denetim, kamu denetimi ve bağımsız denetim olarak üçlü bir ayırım yapılmaktadır.

Bağımsız denetim, denetime tabi şirket ile organik bağı bulunmayan, başka bir deyişle şirketin organı olmayan, yansız ve alanında uzman denetçi tarafından yapılan kesin bir sonuç ile birlikte inceleme sonuçları bir rapor ile belirlenmiş bulunan sürekli denetimdir.⁴

Bağımsız Denetim Yönetmeliğinde⁵ (md. 4/1-b) ise bağımsız denetim; **'finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunda, makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla, denetim standartlarında öngörülen gerekli bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanması'** şeklinde tanımlanmıştır.

Bağımsız denetimin amacı, şirketlerin finansal tabloları ve diğer finansal bilgiler dâhil olmak üzere denetime tabi konuların belirlenmiş bir kıstasa uyumlu olup olmadığı hususunda kullanıcılara Türkiye Denetim Standartları çerçevesinde güvence sağlayacak bir görüş oluşturulmasıdır.

Bu noktada, bağımsız denetimin temelinde hesap denetimi yatmaktadır.

Bağımsız denetimin konusu ise şirketlerin yılsonu finansal tabloları ile yönetim organının⁶ yıllık faaliyet raporunun ve envanter de dâhil olmak üzere tüm muhasebenin denetimidir.

Bağımsız denetimde söz konusu olan, TTK'ya, Türkiye Muhasebe Standartlarına ve esas sözleşme hükümlerine uygunluk denetimidir. Yıllık faaliyet raporunun denetimi ise şirketin genel durumunun ortaklara doğru sunulup sunulmadığının denetimidir.

3) Mehmet Bahtiyar, 6335 Sayılı Kanun ile Yeni TTK'da Yapılan Değişiklikler ve İşletmeler/Şirketler İçin TTK'ya Uyum Takvimi, Beta Yayınları, İstanbul 2012, s.189.

4) Ünal Tekinalp, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s.419; Aytaç Köksal, Bağımsız Denetim Sözleşmesi, Beta Yayınları, İstanbul 2009, s.10-16.

5) Bağımsız Denetim Yönetmeliği, 26.12.2012 tarihli ve 28509 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

6) Bu çalışmada geçen 'yönetim organı' ibaresiyle, anonim şirketlerde yönetim kurulu, limited şirketlerde ise müdür, birden fazla müdür varsa müdürler kurulu kastedilmiştir.

Denetim, şirketin varlığını ve geleceğini tehdit eden yakın tehlikeleri teşhis sistemlerinin şirkette bulunup bulunmadığını ve gerekli önlemlerin alınıp alınmadığını da kapsar. ⁷ (**TTK md. 398**).

O halde denetim; **TTK** hükümlerine göre denetlenmesi öngörülen finansal tablolar, yıllık faaliyet raporları, riskin erken saptanması ve yönetimine ilişkin sistemler ile sair mevzuat uyarınca doğrudan veya dolaylı olarak denetim kuruluşları ve denetçiler tarafından denetlenmesi, incelenmesi veya değerlendirilmesi öngörülen diğer hususlara ilişkin konulara ilişkin yapılır.

3. Kooperatiflerin Ortağı Olduğu Şirketlerde Bağımsız Denetim

3.1. Bağımsız Denetimin Ölçütleri

Daha önce ifade edildiği üzere, **TTK**'nın 397 ve 398. maddeleri kapsamında bağımsız denetime tabi olacak şirketlere ilişkin en son belirleme, 6434 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararının ekinde yer ve alan ve 1 Ocak 2023 tarihinde yürürlüğe giren 'Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Karar' ile yapılmıştır.

Bakanlar Kurulunun mülga 2012/4213 sayılı ve 2018//11597 sayılı Kararları ile meri 6434 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararında, sermayesinin en az %25'i kooperatiflere ve bunların üst kuruluşlarına doğrudan veya dolaylı olarak ait olan şirketlerden eşik değerleri aşanların bağımsız denetime tabi olması kabul edilmiştir.

Söz konusu 6434 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararının "**Bağımsız denetime tabi şirketler**" başlıklı 3. maddesinin birinci fıkrasının b-2 bendi ile ekli (II) sayılı listesinin 1. bölümü birlikte değerlendirildiğinde; sermayesinin en az %25'i doğrudan ya da dolaylı olarak kooperatiflere ve bunların üst kuruluşlarına ait olan şirketlerden, aşağıdaki üç ölçütten en az ikisinin eşik değerlerini art arda iki hesap döneminde aşan kooperatiflerin şirketleri, **TTK** ve 660 sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında **KHK** hükümleri çerçevesinde bağımsız denetime tabi olmaktadır. Söz konusu şirketler için eşik değerler ise şunlardır:

- i) **Aktif toplamı 60 milyon Türk Lirası.**
- ii) **Yıllık net satış hasılatı 80 milyon Türk Lirası.**
- iii) **Çalışan sayısı 100 kişi.**

2018/11597 sayılı mülga Bakanlar Kurulu Kararında bahsi geçen ölçütler, aktif toplamı bakımından 30 milyon TL, yıllık net satış hasılatı bakımından 40 milyon TL ve çalışan sayısı olarak 125 kişi iken; 6434 sayılı Kararda bu ölçütler sırasıyla 60 milyon TL, 80 milyon TL ve 100 kişi şeklinde revize edilmiştir. Bu bağlamda, zikredilen ölçütlerin en az ikisini sağlayan kooperatif ortağı şirketler bağımsız denetime tabi olmaktadır.

Yeri gelmişken ifade etmek gerekir ki, 6434 sayılı Karar gereğince, kural olarak bir şirketin bağımsız denetime tabi olmasında arananlar ölçütler; aktif toplamın 75 milyon TL, yıllık net satış hasılatının 150 milyon TL ve çalışan sayısının 150 kişi olmasıdır. Eğer ki, bir şirket, zikredilen üç ölçütten en az ikisinin eşik değerlerini art arda iki hesap döneminde aşmakta ise bu şirketin bağımsız denetim hükümlerine tabi olması gerekmektedir.

7) *Fatih Bilgili ve Ertan Demirkaptı, Şirketler Hukuku, Dora Yayınları, Bursa 2013, s.417.*

Ancak mezkûr Cumhurbaşkanı Kararında, diğer şirketlere nazaran kooperatif ortağı şirketler için bağımsız denetime tabi olma ölçütleri daha düşük olarak belirlenmiştir. Başka bir deyişle, kooperatif ortağı şirketler için belirlenen ölçütleri sağlayan bir şirket bağımsız denetime tabi olmazken, kooperatif ortağı şirketler bu şirketlerden çok daha önce bağımsız denetime tabi hale gelmektedir.

3.2. Bağımsız Denetim Uygulamasına İlişkin Esaslar

6434 sayılı Bağımsız Denetim Kararının 5. maddesi bağlamında, kooperatif ortağı şirketlerin bağımsız denetime tabi olma uygulamasına ilişkin esaslar hakkında bilgi vermek gerekirse;

- Eşik değerlere tabi kooperatif ortağı şirketler, 6434 sayılı Kararda belirtilen ve bir önceki bölümde açıklanan üç ölçütten en az ikisinin eşik değerini art arda iki hesap döneminde aştığı takdirde müteakip hesap döneminden itibaren bağımsız denetime tabi olur.
- Eşik değerleri aştığı için bağımsız denetime tabi kooperatif ortağı şirket, art arda iki hesap döneminde üç ölçütten en az ikisine ait eşik değerlerin altında kaldığı ya da bir hesap döneminde bu ölçütlerden en az ikisine ait eşik değerlerin %20 veya daha fazla oranda altında kaldığı takdirde müteakip hesap döneminden itibaren bağımsız denetim kapsamından çıkar.
- Eşik değerlerin aşılmayıp aşılmadığının belirlenmesinde; aktif toplamı ve yıllık net satış hasılatı bakımından kooperatif ortağı şirketin tabi olduğu mevzuat uyarınca hazırlanmış olan son iki yıla ait finansal tablolar, çalışan sayısı bakımından ise son iki yıla ait ortalama çalışan sayısı esas alınır.
- Eşik değerlerin aşılmayıp aşılmadığının belirlenmesinde kooperatif ortağı şirketler, bağlı ortaklık ve iştirakleriyle birlikte dikkate alınır.

Bağlı ortaklıkları ve iştirakleri bulunan kooperatif ortağı şirketlerde; aktif toplamı ve yıllık net satış hasılatı bakımından ana ortaklık ve bağlı ortaklığa ait finansal tablolarda yer alan kalemlerin toplamı (**varsa grup içi işlemler yok edilir**), çalışan sayısı bakımından ise ana ortaklık ve bağlı ortaklığın son iki yıla ait ortalama çalışan sayılarının toplamı; iştirakler açısından ise iştirake ait söz konusu kalemler şirketin iştirakteki hissesi oranında dikkate alınır.

- Bağımsız denetime tabi kooperatif ortağı şirketlerin ara dönem sınırlı bağımsız denetim yükümlülükleri, mevzuatta hüküm bulunmaması halinde Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (**KGK**) tarafından belirlenir.
- 6434 sayılı Kararın uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirleme ve ortaya çıkabilecek tereddütleri giderme yetkisi de **KGK**'ya aittir.

3.3. Bağımsız Denetim İçin Kooperatiflerin Ortağı Olduğu Şirketlerdeki Kooperatif Payının En Az %25 Olması Şartı

6434 sayılı Cumhurbaşkanı Kararında, bağımsız denetime tabi olacak kooperatiflerin ortağı olduğu şirketlerle ilgili kullanılan ibare "**sermayesinin en az %25'i kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına, sendikalara, derneklere, vakıflara, kooperatiflere ve bunların üst**

kuruluşlarına doğrudan veya dolaylı olarak ait olan şirketler” şeklindedir.

Dolayısıyla, bir kooperatif ortağı şirketin bağımsız denetime tabi olması için öncelikle sermayesinin en az %25'inin kooperatife ait olması gerekir.

Eğer ki, kooperatif ortağı şirketin sermayesinin en az %25'i kooperatife ait değilse bu kooperatif, anılan Kararın (II) sayılı listesinin 1. bendi kapsamında bağımsız denetime tabi olmaz.

Buna göre, örneğin sermayesinin %76'sı diğer kişilere, %24'ü de kooperatife ait olan bir kooperatifin şirketi bağımsız denetim yaptırmakla yükümlü değildir.

Ancak tersi durumda (**sermayenin %26'sı kooperatife, %74'ü ise diğer kişilere ait olması halinde**) gerekli ölçütleri sağlamak kaydıyla bu kooperatif ortağı şirket bağımsız denetime tabi hale gelir.

Diğer taraftan, ilgili Kararda “kooperatifler” ibaresi çoğul olarak kullanılmıştır. Bahsi geçen husus dikkate alındığında, bir kooperatif ortağı şirketin sermayesinin en az %25'i tek bir kooperatife ait olabileceği gibi bu sermayeye birden fazla kooperatifin birlikte de sahip olabileceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu durumda, bağımsız denetime tabi olmanın tespitinde, en az %25'lik asgari sermaye tutarına kooperatiflerin birlikte ya da ayrı olarak sahip olması önemli değildir. Ayrıca, kooperatifin, şirket sermayesine doğrudan sahip olması gerekli olmayıp, dolaylı ortaklıklar da, sermayenin hesaplanmasında dikkate alınır.

Bunun yanında, kooperatiflerin ortağı olduğu şirketlerin bağımsız denetime tabi olmasına dair düzenleme, kooperatifler yanında bunların üst kuruluşları (**kooperatif birlikleri, kooperatifler merkez birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği**) için de geçerlidir.

Son olarak, kooperatifin ortağı olduğu şirketin bağımsız denetime tabi olup olmadığının tespitinde kooperatifin türü önem arz etmemektedir.

4. Bağımsız Denetim Kapsamına Giren Kooperatif Ortağı Şirketlerin Yükümlülükleri

1- Bağımsız denetime tabi olan kooperatif ortağı şirketlerde yapılması gereken ilk iş denetçi seçimidir. Bağımsız denetçi, kooperatif ortağı şirketin genel kurulunca seçilir. Denetçi, bağımsız denetim yapmak üzere, 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununa göre ruhsat almış yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavir unvanını taşıyan ve **KGK** tarafından yetkilendirilen kişiler ve/veya ortakları bu kişilerden oluşan sermaye şirketi olabilir. Denetçinin, her faaliyet dönemi ve her halde görevini yerine getireceği faaliyet dönemi bitmeden seçilmesi şarttır. Faaliyet döneminin dördüncü ayına kadar denetçi seçilememişse denetçi, yönetim organının, her yönetim organı üyesinin veya herhangi bir ortağın istemi üzerine mahkemece atanır.

Seçimden sonra yönetim organı, gecikmeksizin denetleme görevini hangi denetçiye verdiğini ticaret siciline tescil ve ilan ettirir. Denetçi, bağımsız denetim yapmak üzere **KGK** tarafından yetkilendirilen **YMM** ya da **SMMM (bağımsız denetçi)** olabileceği gibi, **KGK**'ca bağımsız denetim yapmakla yetkilendirilen bağımsız denetim kuruluşu da olabilir (**TTK md. 399**).

2- Denetime tabi hale gelen kooperatiflerin ortağı olduğu şirketler finansal tablolarını

Tekdüzen Muhasebe Sistemine göre değil, KGK tarafından yayımlanan standartlara uygun olarak tutmakla yükümlüdür (**TTK md. 88**).

Söz konusu hükme aykırı hareket eden kooperatif ortağı şirketler 2023 yılı için 31.096 TL idari para cezasıyla cezalandırılır.

- 3- **TTK**'nın 1524/1. maddesi gereğince bağımsız denetime tabi olan kooperatiflerin ortağı olduğu şirketler internet sitesi açmakla yükümlüdür. Bu şirketler, kuruluşlarının ticaret siciline tescili tarihinden itibaren üç ay içinde bir internet sitesi açmak ve bu sitenin belirli bir bölümünü şirketçe kanunen yapılması gereken ilanların yayımlanmasına özgülemek zorundadır.

Söz konusu yükümlülükler uyulmaması, ilgili kararların iptal edilmesinin sebebini oluşturur, **TTK**'ya aykırılığın tüm sonuçlarının doğmasına yol açar ve kusuru bulunan kooperatif ortağı şirketin yöneticilerinin sorumluluğuna neden olur.

Ayrıca internet sitesini oluşturmayan kooperatiflerin ortağı olduğu şirketlerin yönetim organı üyeleri, yüz günden üçyüz güne kadar adli para cezasıyla ve internet sitesine konulması gereken içeriği usulüne uygun bir şekilde koymayan yönetim organı üyeleri ise yüz güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır (**TTK md. 562/12**).

5. Kooperatiflerin Olduğu Şirketlerin Bağımsız Denetim Yaptırmamasının Sonuçları

Denetime tabi olan kooperatif ortağı şirketler, hazırlamış oldukları finansal tabloların denetimden geçip geçmediğini, denetimden geçmiş ise denetçi görüşünü ilgili finansal tablonun başlığında açıkça belirtmek zorundadır. Aynı işlem, yönetim organının yıllık faaliyet raporu için de uygulanır.

Denetime tabi olduğu halde, denetletirilmemiş finansal tablolar ile yönetim organının yıllık faaliyet raporu düzenlenmemiş hükmündedir (**TTK md. 397/2**). Madde gerekçesinde, denetimden geçmeyen finansal tabloların ve yönetim organı faaliyet raporunun batıl (**hükümsüz**) olduğu ifade edilmiştir.

O halde, bağımsız denetimden geçmemiş finansal tablolar hükümsüz olduğundan, bahsi geçen tablolara dayanılarak genel kurulca alınan kararlar da hükümsüz olacaktır.

Bu bağlamda, düzenlenmemiş kabul edilen finansal tablolara istinaden kooperatiflerin ortağı olduğu şirketlerin genel kurulu, kâr dağıtım kararı alamaz, sermaye artırımını yapamaz ve yönetim organı üyelerini ibra edemez.

Bunun yanında, denetime tabi olduğu halde bağımsız denetim yaptırılmaması ve bundan dolayı kooperatif ortağı şirketin zarara uğraması halinde **TTK md. 553** kapsamında bu şirketin yönetim organı üyeleri bu zarardan hukuki olarak sorumlu olur. Ayrıca kredi kullanılan bankalara finansal tablolar sunulamaz, sunulsa dahi bu tablolar kabul edilmez. Dolayısıyla bu durum şirketin kredilendirilmesini de olumsuz etkiler.

6. Sonuç

Ülkemizdeki yatırım ortamının daha şeffaf ve güvenilir hale getirilmesi, ortaklar ve üçüncü kişilerin şirketler hakkında daha sağlıklı kararlar alabilmesini sağlamak amacıyla 6102 sayılı Türk Ticaret

Kanununda, Cumhurbaşkanınca **(daha öncesinde Bakanlar Kurulunca)** belirlenen ölçütleri sağlayan anonim ve limited şirketlerin bağımsız denetime tabi olması öngörülmüştür. Bakanlar Kurulu, bağımsız denetime ilişkin genel ölçütleri belirledikten sonra bazı şirket türleri için özel ve daha düşük tutarda ölçütler de tespit etmiştir.

Özel ölçütler belirlenen şirket türlerinden birisi de kooperatiflerin ortağı olduğu şirketlerdir. Resmi Gazete'nin 30 Kasım 2022 tarihli nüshasında yayımlanan ve 1 Ocak 2023 tarihinde yürürlüğe giren 6434 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ekindeki Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Karar gereğince; sermayesinin en az %25'i kooperatiflere ve bunların üst kuruluşlarına doğrudan veya dolaylı olarak ait olan şirketlerden, 'aktif toplamı 60 milyon TL', 'yıllık net satış hasılatı 80 milyon TL' ve 'çalışan sayısı 100 kişi' şeklindeki üç ölçütten en az ikisinin eşik değerlerini art arda iki hesap döneminde aşan kooperatif ortağı şirketler bağımsız denetime tabi olmaktadır.

Kooperatiflerin ve bunların üst kuruluşlarının ortağı olduğu şirketlerin, üç ölçütten ikisini aşmış tespit edilirken, şirketin tek başına veya varsa bağılı ortaklıkları ve iştirakleriyle birlikte değerlendirilir.

Bağımsız denetime tabi olan kooperatif ortağı şirketler; bağımsız denetçi seçmek, finansal tablolarını Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu tarafından yayımlanan standartlara uygun olarak tutmak, internet sitesi açmak ve bu sitenin belirli bir bölümünü şirketçe kanunen yapılması gereken ilanların yayımlanmasına özgülemekle yükümlüdür.

Denetime tabi olduğu halde, denetletirilmemiş kooperatif ortağı şirketin finansal tabloları ile yönetim organının yıllık faaliyet raporu düzenlenmemiş hükmündedir. Bir başka ifadeyle, bağımsız denetimden geçmemiş finansal tablolar ve bu tablolara dayanılarak genel kurul tarafından alınan kararlar (**kâr dağıtımı, sermaye artırımı, yönetim organı üyelerinin ibrası gibi**) hükümsüzdür.

Ayrıca, denetime tabi olduğu halde bağımsız denetim yaptırılmaması ve bundan dolayı kooperatif ortağı şirketin zarara uğraması halinde bu zarardan dolayı söz konusu şirketin yönetim organı üyelerinin hukuki sorumluluğu doğabilir.

Kaynakça

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı R.G.).

6434 sayılı Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Cumhurbaşkanı Kararı (30.11.2022 tarihli ve 32029 sayılı R.G.).

Bağımsız Denetim Yönetmeliği (26.12.2012 tarihli ve 28509 sayılı R.G.).

Bahtiyar, Mehmet, 6335 Sayılı Kanun ile Yeni TTK'da Yapılan Değişiklikler ve İşletmeler/Şirketler İçin TTK'ya Uyum Takvimi, Beta Yayınları, İstanbul 2012.

Bilgili, Fatih ve Demirkapı, Ertan, Şirketler Hukuku, Dora Yayınları, Bursa 2013.

Kavut, Lerzan, Taş, Oktay ve Şavlı, Tuba, Uluslararası Denetim Standartları Kapsamında Bağımsız Denetim, İSMMMO Yayın No:130, İstanbul 2009.

Köksal, Aytaç, Bağımsız Denetim Sözleşmesi, Beta Yayınları, İstanbul 2009.

Tekinalp, Ünal, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.

YAŞLI BİREYLERE YÖNELİK SOSYAL POLİTİKA VE HİZMETLER

Ahmet AKTAŞ*
Enver AYDOĞAN**

Giriş

Gelişen sağlık hizmetleri ve doğurganlığın azalmasıyla birlikte Türkiye’de nüfus hızla yaşlanmaya başlamış ve yaş piramitlerine bakıldığında yaşlı nüfus payında gözle görülür bir artış olmuştur. Bu artış ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre değişmektedir. Yaşlı nüfusun giderek artması gelişmekte olan ülkelerde yeterli politikaların olmamasından dolayı bir sorun haline gelebilmektedir.

Yaşam kalitesini iyileştirmeye yönelik politikalar ölüm oranlarında bir azalmaya dolayısıyla da yaşlı nüfusun artmasına neden olmuştur. Dünyadaki yaşlı nüfus sıralamasında Türkiye 224 ülke arasından 94.sırada yer almaktadır. 2013 yılında yaşlı nüfus %7.7 iken 2023 yılının sonunda bu oranın %10.2 olması beklenmektedir. Türkiye’de 2014 yılında yaşlı nüfusun %9,7’sini 65 üstü yaşlılar oluşturmaktadır.

Yaşlı nüfusunu hedefleyen uygun politika ve hizmetlerin geliştirilmesiyle yaşlılığın daha kaliteli bir süreç olarak bu nüfus grubu tarafından yaşanması da mümkün olabilmektedir. Bu politika ve hizmetler yaşlılara yapılan ekonomik yatırımların düzenlenmesi, yaşlılarla ilgili sağlık kurumlarının, gündüzlü, evde ve yatılı bakım modellerinin düzenlenmesini, kurum bakımıyla ilgili eksikliklerin giderilmesini ve bütün bunların yaşlının iyilik halini sağlaya-bilecek düzeyde yapılmasını içerir.

Ülkemizde uygulanan politikalardaki plansız değişimler, ihtiyaca yanıt olamayan hizmetler ve yaşlı nüfusu başlı başına değerlendiren uygulamaların hayata geçirilememesi yaşlı bireylerin yaşam memnuniyetlerinin sağlanması önünde engel oluşturur.

Yaşlılık Ve Sosyal Politikalar

Yaşlılık hiçbir bireyin etkisinden kurtulamayacağı bir süreçtir. Kaçınılmaz durumlardan uzak durmak yerine en iyi çözüm bu sürecin nasıl daha kaliteli hale getirilebileceği ve yaşlı bireylerin

* *Yüksek Lisans Öğrencisi*

** *Prof. Dr., AHBV Öğretim Üyesi*

bütün ihtiyaçlarına nasıl cevap verilebileceği üzerine çalışmaktır. Burada en önemli sorumluluk, haklarını bilen ve ihtiyaçlarının farkında olan yaşlı bireylere ve onların yakınlarına daha sonra ise bu konuda politika ve hizmet üretme konumunda olan devlete düşmektedir.

Yaşlılık süreci ve bu sürecin getirilerine uygun toplumsal politika ve hizmetlerin oluşturulması, yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının hemen hemen hepsine yanıt verilmesi ve toplumun her kesimindeki yaşlı bireylere bu hizmetlerin ulaştırılması bu konunun öncelikli amaçlarındandır. Yaşlı bireylere yönelik hazırlanan ve hazırlanması gereken sosyal politika ve hizmetlere gerek duyulmasının çeşitli nedenleri vardır.

Nüfus yapısındaki değişim: Devletlerin izlediği nüfus politikaları, nüfusun gençleşmesine veya yaşlanmasına neden olmaktadır. Özellikle 2. Dünya Savaşı bitimi ile genç nüfusun savaşta kaybedilmesi devletleri bu konu için çalışma yapma mecburiyetine sürüklemiştir. Bu konuda gerekli nüfus politikalarının hazırlanmasıyla beraber nüfusun aşırı gençleşmesi ve devletlerin istihdam ve kaynak yetersizliği nedeniyle kendi oluşturduğu genç kuşağın ihtiyaçlarını karşılayamaması devletleri yeni nüfus politikaları uygulamaya yönlendirmiştir. Türkiye’de de benzer bir gelişim gözlenmektedir zira, ülkemizde yakın zamana kadar, toplam nüfus içindeki oranı yüzde beşin üzerine çıkmamış olan yaşlı nüfusun oranında önümüzdeki yıllarda önemli artışlar olacağı beklenmektedir. Nüfus yapısında yakın zamanda gerçekleşmesi beklenen bu değişmeler, yaşlılara yönelik mevcut politikaların gözden geçirilmesi gerektiğine işaret etmekte ve yeni politikaların geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Aile yapısındaki değişim: Küreselleşen dünyada gelişen sanayi ve ekonomi faaliyetleriyle beraber toplumsal alanda, yaşayış tarzı ve toplumsal normlar yozlaşmaya başlamıştır. Bu süreçte çok önemli toplumsal değişime uğrayan yapılardan biri de aile kurumudur. Kır yaşamında geleneksel tarım toplumu ailelerinde geniş aile tipi yaygındı ve toplumsal olarak da kabul edilen bu aile tipi ailenin yaşlılarıyla beraber yaşamasını ve onlara yüksek düzeyde saygı göstermesini gerektirmekteydi. Endüstri Devriminden sonra iş ve daha kaliteli yaşam tarzına sahip olmak isteyen genç çiftler kırdan büyük sanayi kentlerine kitleler halinde göç etmeye başlamıştır. Türkiye’de de bu dönüşüm söz konusu iken geniş aile kavramı tümüyle etkisini kaybetmemiştir. Akrabalık kavramı ve birbirine yardım etme gelenekleri değişmediği için geniş aile olgusu bir şekilde devam etmektedir. Dönüşen aile yapısında yaşlı bireylerin ihtiyaçları aynı kalırken bakımını sağlama araçları değişmiştir.

Ekonomik nedenler: Bireylerin yaşlılıkla beraber azalan fiziksel güçleri onların özellikle çalışma hayatında pasif kalmasına ve buna bağlı olarak emeklilik yaşı gelir gelmez iş yaşamından uzaklaştırılmaları onların toplam nüfus içinde tüketici konumuna geçmesine neden olmaktadır. Üretici kesime bağımlı olan yaşlılar çalışan nüfus için “**yük**” kabul edilir ve buna bağlı olarak toplumda bir negatif ayrımcılığa maruz kalabilirler. Yaşlı nüfus oranı yüksek ülkelerin yaşlı kitleyi üretime, güçler ve yeterlilikleri doğrultusunda, yeniden dahil etmesi ve buna uygun sosyal politika ve hizmetleri oluşturması gerekmektedir.

Hümaniter nedenler: İnsanın hayat döngüsünde en üst ve son basamağı oluşturan yaşlılık döneminde yaşlı bireylerin hayat tecrübeleriyle ve arkasındaki kuşağa manevi olarak örnek olmasıyla genç kuşağın bu görmüş geçirmiş yaşlı kuşağa saygıları oluşmaktadır. Yaşlıların karşı karşıya kalabilecekleri güçlükleri aşabilmelerine yardımcı olmak salt insan severliğin, hayırseverliğin ya da yardımseverliğin bir gereği olarak da düşünülemez.

Bu duygusal yaklaşımların ötesinde yaşlıların; yıllarca yer aldıkları, maddi ve manevi değer kattıkları bir toplumun bireyleri tarafından takdir edilip, ödüllendirilmeleri ahlaki yönden

de gereklidir. Bu yolla bireyler, yaşlılara olan toplumsal borçlarını bir anlamda ödemiş olacaklardır.

Demokratik yönetimlerin giderek yaygınlaşması: Günümüzde, yaşlı nüfus giderek yaygınlaşan demokratik yönetimlerde seçmen olarak hiç de küçümsenmeyecek sayısal bir güç haline gelmiştir. Bu durum, siyasal partilerin yaşlılara yönelik sosyal politikalara önem ve öncelik vermelerine yol açmıştır. Birçok siyasal parti, programlarında yaşlı kesimin korunmasını öngören politikalara yer vermiş ya da artık vermeye başlamıştır.

Benimsenen sosyal hukuk devleti ilkesi: “Sosyal devlet” ilkesi; herkese, içinde yaşamakta olduğu toplumun olanaklarına uygun bir yaşam düzeyini sağlamakla kendini görevli bilen devlet anlayışını ifade eder. Yaşlı vatandaşların varlığı ve ihtiyaçları hiçbir gücün yok sayamayacağı bir durumdur. Türkiye de sosyal devlet olma gerekliliklerini kabul etmiş ülkeler arasındadır. Devletler kendilerini, ancak bu hakları hukuken güvence altına almakla yükümlü görerek **“hukuk devleti”** ilkesini benimsemiş olurlar. Bu ilkeyi benimseyen devletler, vatandaşlarının sosyal durumlarını iyileştirmek, onlara insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlamak, sosyal güvenlik gereksinimlerini karşılamak konusunda kendilerini yükümlü görürler (**Soysal’dan aktaran Altan ve Şişman,2003**). Bu bağlamda devlete; yaşlının bakım, barınma, sağlık gibi haklarını koruması ve yaşlıya ulaşabilmesi için sosyal politika ve hizmet sunma sorumluluğu düşmektedir.

Yaşlılara yönelik toplumsal politika ve hizmetlerin sunumunda öncelikle yaşlıların her alandaki ihtiyaçlarının yerine getirilmesi ve bu ihtiyaçlar giderilirken yaşlıyla kurulan empati bağının güçlü tutulması oldukça önemlidir. Ayrıca yaşlı bireylere yönelik toplumsal politika ve hizmet sunumunda yaşlı bireylerinde bu sürece aktif katılmaları ve istekleri doğrultusunda politika ve hizmetlerin oluşturulması gerekir. Yaşlıların önemli bir kesimi devletin kendilerine ne tür yardımlar sağlayabileceği konusunda herhangi bir fikir sahibi değildir. Sosyal yardım modelleri çoğunlukla bilinmemekte ve tartışılmamakta, dolayısıyla da talep edilmemektedir.

Türkiye’de yaşlılara yönelik sosyal politika ve hizmetler

Sosyal barış ve sosyal adaletin ülkede hâkim olması için devletin, sosyal ve ekonomik hayatın içinde etkili ve ihtiyaçları karşılayan politika ve hizmetleri üretmesi gerekmektedir. Bu politika ve hizmetler, tüm nüfus gruplarının güçsüzleştirilmelerinin önüne geçilmesi, sosyal adaletin sağlanması, temel ve yurttaşlık haklarının korunmasını amaçlamalıdır. Bu doğrultuda Türkiye 1961 anayasası ile sosyal devlet olmanın gerekliliklerini kabul etmiş, sosyal politika ve hizmetler geliştirmeye çalışan bir ülke olmuştur. Sosyal devletin politika ve hizmet geliştirmekle sorumlu olduğu alanlardan birisi de yaşlılıktır.

Devletin geliştirmesi ve uygulaması gereken politika ve hizmetlerde söz konusu hedef kitle olan yaşlıların söz hakkının olması ve sürece onların da katılmaları, hizmetler ile hizmet alanlar arasındaki kopukluğun bu alanda yaşanmaması için önemlidir. Yaşlının sadece maddi eksikliklerini tamamlamak ve bu yönde hizmetler geliştirmek yaşlılıkla gelen sorunların hepsine çözüm üretmez. Sosyal devlet olarak gerek merkezi gerek yerel yönetimlerle etkili koordinasyon sağlanarak yaşlılık döneminin her alanındaki ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hizmetler üretilmeli ve sunulmalıdır.

Yaşlılara ilişkin sosyal politika ve hizmetlerin genel tarihine bakıldığında Türk toplumlarında yaşlıya her dönemde saygı duyulduğu ve yaşlıların korunduğu görülebilir. Yaşlılara sunulan hizmetler Cumhuriyet Öncesi Dönem ve Cumhuriyet Sonrası Dönem olarak ikiye ayrılabilir. Yaşlılara koruma

hizmeti veren ilk kurum Selçuklular döneminde 11. yüzyılda kurulmuştur ve Sivas'ta 11. yüzyılda Rehaoğulları tarafından yaptırılan “**darülreha**” (*huzurevi*) bulunmuştur. Osmanlılar döneminde imarethaneler, aşevleri ve tekkelerin muhtaç yaşlılara hizmet verdikleri bilinmektedir. Sosyal hizmetler, 19. yüzyıla kadar vakıf kuruluşları tarafından veriliyordu. Bu alanda hizmet veren kamu kuruluşları ve hayır kurumları 19. yüzyılda kurulmaya başlanmıştır. Bu kuruluşlar diğer ihtiyaç gruplarının yanında yaşlılara da hizmet vermiştir. Bunların arasında yer alan 1868 yılında kurulmuş olan Kızılay Derneği ve 1895 yılında kurulmuş olan Darülaceze, Osmanlılar döneminde kurulup günümüze kadar hizmetlerini devam ettiren kurumlardır. 2.Abdülhamit Devri'nde öncelikle sakat ve yoksul erkek, kadın ve kimsesiz çocukları korumak için hizmete giren Darülaceze, günümüzde İstanbul Belediyesi'ne bağlı, döner sermaye ile yönetilen bir kurumdur. Amacı din ve ırk ayrımı gözetmeden yaşlı bireylere barınma imkanı sağlamak, ümitsizlikten kurtarmak ve onlara rahat bir yaşam sağlamaktır

Yaşlıların daha güzel bir yaşlılık geçirmesini sağlayan huzurevleri Cumhuriyet sonrası dönemde ise 1930 tarihinde yürürlüğe giren 1580 sayılı Yasa ile ilk defa kamu kuruluşu olan belediyelere bakıma muhtaç kişilerin (**yaşlıların**) korunması, yaşlı evleri yapma ve yönetme yükümlülüğünün getirilmesi üzerine değişik illerde aceze evleri, güçsüzler yurdu, düşkünlerevi ve huzurevi adı altında yatılı kuruluşları açılmıştır. Çıkarılan bu kanun ile birlikte Türkiye'de yaşlı bakımına ilişkin çağın gerekliliklerine uygun önlemler alınmıştır. Kurum bakımı için profesyonel adımlar atılmıştır.

Kurum bakımı hizmetleri denildiğinde akla ilk gelen huzurevleri olmaktadır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı huzurevleri ile huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerindeki hizmetler 2828 sayılı Kanun'un 15. maddesi doğrultusunda 24325 sayılı Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği 21.01.2001 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu yönetmelik hükümlerine göre huzurevlerine; maddi ve sosyal yönden yoksunluk içinde olan, ancak günlük ihtiyaçlarını (**yeme, içme ve tuvalet gibi**) bağımsız olarak karşılayabilen, sürekli tıbbi bakım ve tedavi gerektiren ağır bir hastalık veya sakatlığı bulunmayan, akıl ve ruh sağlığı yerinde 60 yaş ve daha yukarı yaştaki kişiler alınmaktadır. Huzurevlerinde kalan yaşlıların günlük ihtiyaçlarının (**yeme, içme, barınma ve temizlik gibi**) karşılanmasının yanı sıra tıbbi bakım ve tedavileri de yapılmaktadır. Psikolojik ve sosyal kaynaklı sorunlarının çözümünde yardımcı olunarak sosyal ilişkilerinin geliştirilmesine çalışılmaktadır. Zamanlarının değerlendirilmesi, aktivitelerinin devamının sağlanması, ayrıca besin harcama oranları ve sağlık durumları göz önüne alınarak uygun tarzda beslenmelerini temin amacıyla gerekli tüm hizmetler; doktor, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, diyetisyen, fizik tedavi uzmanı ve hemşire gibi ihtisas sahibi elemanlar tarafından koordineli bir biçimde vermeye çalışılmaktadır.

Ülkemizde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olan 12800 kişilik kapasitesi olan 164 huzurevi bulunmaktadır. Diğer bakanlıklara bağlı 566 kişiye hizmet veren 2 huzurevi, belediyelere ait 2013 kapasiteli 20 huzurevi, dernek ve vakıflara ait 2556 kapasiteli 31 huzurevi, azınlıklara ait 920 kapasiteli 7 huzurevi bulunmaktadır.

Yaşlı bireyler için yaşlı hizmet merkezlerince sunulan ücretli evde bakım hizmeti, akıl ve ruh sağlığı yerinde olan, tıbbi bakıma ihtiyaç duymayan yaşlı bireylerin bakımına yönelik profesyonel bakım elemanları tarafından gerçekleştirilen bir uygulamadır. Görüldüğü üzere Türkiye'de yaşlılara yönelik kamusal bakım hizmetleri son derece sınırlı ve yetersizdir.

Yaşlı bireylere sunulan hizmet ve politikalarda görevli hizmet birimlerinden biri de yerel yönetimlerdir. Türkiye'de yaşlı nüfus grubuna ilişkin sunulan bütün bu hizmetlere bakıldığında hem Cumhuriyet öncesi kurumlarıyla hem de Cumhuriyet sonrası dönemde çıkan yasalarla ve hazırlanan kanunlarla yaşlı haklarının korunmasına ve onların ihtiyaç ve beklentilerine uygun

politikalar ve hizmetler oluşturulmasına çalışıldığı görülmektedir. Halihazırda yerel yönetimler tarafından sağlanan evde sağlık, evde bakım, ev temizliği ve ulaşım gibi hizmetlerin kapsayıcılık açısından yetersiz kaldığı da açıkça gözlemlenmektedir.

Sonuç

Sosyal barış ve sosyal adaletin ülkede hakim olması için devletin, sosyal ve ekonomik hayatın içinde etkili ve ihtiyaçları karşılayan politika ve hizmetleri üretmesi gerekmektedir. Bu politika ve hizmetler, tüm nüfus gruplarının güçsüzleştirilmelerinin önüne geçilmesi, sosyal adaletin sağlanması, temel ve yurttaşlık haklarının korunmasını kapsamaktadır. Sosyal devletin politika ve hizmet geliştirmekle sorumlu olduğu alanlardan birisi de yaşlı refahıdır. Bu politika ve hizmetlerin yaşlıların talep ve ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanıp yaşlı bireylere sunulması, yaşlıların kendilerini gerçekleştirmelerine olanak sağlamaktadır.

Sosyal politika ve hizmetlerin bireylerin yaşam memnuniyetleri üzerinde ekonomik yoksunluk önemli bir etkidir. Ayrıca ekonomik yoksunluk, yapısal bir sorun olarak bireylerin kendilerini güçsüz ve yetersiz hissetmelerine neden olmaktadır. Ekonomik yoksunluğun yanı sıra temel hizmetlerin de yetersizliği bireylerin günlük yaşamlarını ve yaşadıkları çevrenin koşullarını zorlaştırmaktadır. Özellikle altyapı hizmetleri sunulurken yerel yönetimlerin sosyal adaleti temel almadan yaptığı uygulamalar, katılımcıların bu hizmetlere ilişkin görüşlerinin ve yararlanma düzeylerinin farklılaşmasına yol açmaktadır.

Genel olarak yaşlıların büyük çoğunluğunun sahip olduğu haklara dair farkındalığının olmaması bireylerin sosyal politika ve hizmetleri lütuf şeklinde görmelerine neden olmakta, daha fazla hizmet talebinde bulunmalarını engellemektedir. Hakları üzerinde bilinçli olan yaşlılar ise sunulan hizmetlerin bir yardım değil kendilerine doğal olarak sağlanması gereken haklarının karşılığı olarak görmektedirler. Bu durumda doğrudan yaşlıların yaşam memnuniyetlerinin sağlanması olgusu üzerinde etkili olmaktadır.

SÜRDÜRÜLEBİLİR POLİTİKALAR ÇERÇEVESİNDE KAĞIT VE AMBALAJ SEKTÖRÜ: AVUSTRALYA ÖRNEĞİ

Hazal OĞUZ
SARIKAYA*

Giriş

Sürdürülebilirlik, çevrenin korunması kavramından yola çıkarak, günümüz ihtiyaçlarını görmezden gelmeden, doğal kaynakların gelecek nesillere iletilmesi, süreçlerin dayanıklılığı, üretkenliğin çoğalması ve daimi olma hedefiyle doğa ve insan arasındaki dengenin sağlanabilmesidir (**Topbaş, 2012: 1**).

Doğal kaynakları tüketirken, gelecek nesillerin refahını da düşünerek, politika ve projelerin uygulama biçimleri değerlendirilerek çeşitli metotlar seçilmesi sürdürülebilirlik olarak ifade edilebilecektir (**Kuhlman & Farrington, 2010: 3438**).

Başta Avrupa Birliği olmak üzere dünyada pek çok ülke ve ulusüstü organizasyon çevre sorunlarının artması ile bu konuyu giderek daha çok önemsemeye başlamış ve çeşitli politika araçları geliştirmeye başlamıştır.

Bu konu önemlidir çünkü giderek artan dünya nüfusu, kıt kaynaklar ve var olanın azalması ile çok daha fazla atık üretilmekte, bu atıklar gerek çevreye gerekse gezegendeki diğer canlılara daha önce olmadığı ölçüde zarar vermektedir. Bu çalışmada sürdürülebilir politikalar çerçevesinde Avustralya'da kağıt ve ambalaj sektörü dinamikleri, kıtanın tüketim alışkanlıkları, sektöre ilişkin veriler ve döngüsel ekonomi çerçevesinde alınan önemler bağlamında ele alınacaktır.

1. Avustralya'da Sürdürülebilirlik Uygulamaları

Oldukça geniş tarım topraklarına sahip Avustralya doğal kaynaklar ve taş kömürü, demir, krom gibi cevherler bakımından da oldukça zengin bir alana sahiptir. Bu ürünler ülkenin temel ihracat kalemleri arasında kendine yer bulurken dünyadaki ekonomik ve kültürel olanaklar açısından gelişmiş ülkeler liginde bulunan Avustralya sürdürülebilir tarım, yenilenebilir enerji, döngüsel

*Türkiye Cumhuriyeti Melbourne Başkonsolosluğu Ticaret Ataşesi,
hazal.oguz@ticaret.gov.tr

ekonomi gibi konulara ciddi şekilde yoğunlaşmıştır.

Avustralya, 2022 yılı itibarıyla nominal **GSYİH**'ye göre 14. en büyük ekonomi, **SAGP**'ye göre 20. en büyük ekonomidir (**Dünya Bankası, 2023**).

“Birinci dünya ülkesi” olmanın verdiği olanak ve sorumlulukla çevre politikalarına yönelik kritik adımlar atan bir ülke olduğunu ifade etmemiz gerekir. Hatipoğlu 2015 yılındaki çalışmasında tarihsel açıdan konuyu ele almış ve ülkede çevre koruma faaliyetlerini yürüten adli ve idari otoritelerin yaptırım anlayışı, caydırıcı olmanın aksine her zaman uyumu sağlamaya yönelik olduğunu tespit etmiştir.

1980'li yılların ortasında yapılan bir çalışmanın araştırmacıları Avustralya'nın ekonomik faaliyetleri düzenleyici otoritelerinin ceza uygulama eğilimlerine ilişkin yeni tarih bir araştırma gerçekleştirmiş ve ülkede hukuki takibata ilişkin siyasalarda bir çeşitlilik olmakla birlikte çevreyi koruma faaliyeti yürüten kuruluşların firmalarla her zaman koordineli bir biçimde çalışma ve onlarla kurdukları ilişkilerini güçlendirme talepleri bulunduğunu belirtmişlerdir. Söz konusu yaklaşımın şu anda da devam ettiği ifade edilebilir.

25 Eylül 2015 tarihinde Dışişleri Bakanı Julie Bishop, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemini (**2030 Gündemi**) onaylamak üzere New York'ta Birleşmiş Milletler'de dünyanın dört bir yanından 193 Lider ve Bakana katılmış ve 2030 Gündeminin tasarlanmasına yönelik uluslararası tartışmalara aktif olarak katılan Avustralya sivil toplum örgütleri, özel sektör, yardım kuruluşları ve akademi dahil olmak üzere tüm kalkınma aktörlerinin katılımını desteklemiştir.

Bu noktada ifade edilmesi gereken 2030 Gündemi'nin hem yerel hem de uluslararası bir gündem olduğudur.

Özellikle bölgesel istikrar, güvenlik ve ekonomik refahın desteklenmesinde Avustralya'nın dış, güvenlik, kalkınma ve ticaret çıkarlarıyla uyumludur.

Ayrıca Avustralya'nın Hint-Pasifik bölgesinde ekonomik büyüme ve kalkınmaya güçlü bir şekilde odaklanılmasını savunma ve toplumsal cinsiyet eşitliği, yönetim ve vergi sistemlerinin güçlendirilmesini desteklemesine yardımcı olmaktadır (**Avustralya Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı, 2023**).

1.1. Çevresel Sürdürülebilirlik Politikası

Avustralya hükümeti ekonomik faaliyetlerin çevre üzerindeki etkisini en aza indirmek için bir dizi çevre politikası uygulamaktadır. Karbon emisyonları, enerji, atık ve kaynak kullanımına yönelik kurumsal tedbir ve hedefleri yanı sıra sürdürülebilirliğin kamu ihalelerine dahil edilmesine yönelik zorunlu çevre standartları da bulunmaktadır.

Çevre üzerindeki etkiyi azaltmak ve kaynakları sürdürülebilir şekilde kullanan uygulamaları benimsemek için bu taahhütleri destekleyen Avustralya, söz konusu hedefleri performansı artırmaya yönelik hesap verebilirlik ve eylemleri de içeren kapsamlı Çevresel Sürdürülebilirlik Politikasında ana hatlarıyla belirtmektedir.

Politikada ele alınan çevre yönetimi konuları şunlardır:

- enerji kullanımı
- sera gazı emisyonları ve ozon tabakasını incelten maddeler

- tedarikçiler, ürünler ve malzeme kullanımı
- ofis atıkları, bina atıkları ve kaynak geri kazanımı
- içme suyu kullanımı ve atık su.

Politika ayrıca Eski Sekreter Kathryn Campbell **CSC**'nin imzalı bir beyanını da içermekte olup bu beyan, yasal yükümlülüklere uymak, kirliliği en aza indirmek için çaba göstermek ve uluslararası **ISO 14001** standardı ile uyumlu sistematik bir çevre yönetimi yaklaşımı uygulama konusunda tüm paydaşlara taahhüt sağlamaktadır (**Services Australia, 2023**).

2. Avustralya'da Tüketim Alışkanlıkları

Avustralya 7.617.930 kilometrekarelik yüzölçümüyle Okyanusya'nın en büyük, dünyanın ise altıncı büyük memleketidir.

Ülkede son 10-15 yıldır tüketim harcamalarında önemli bir artış yaşandığı görülmektedir. Önümüzdeki dönemde de tüketimin yavaş ama düzenli olarak artacağı, küresel mali krizden daha çok etkilenmiş olan diğer gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında Avustralya'nın daha sağlam duracağı ve yabancı yatırımcılar için cazip bir ülke olmaya devam edeceği tahmin edilmektedir.

Son yıllarda Avustralya'nın en hızlı büyüyen sektörleri; finansal hizmetler, madencilik (Çin'den gelen yüksek talep nedeniyle %23'lük bir gelir artışı öngörülmüş), çevrimiçi alışveriş (E-ticaretin gelirleri, tedarik ve dağıtım destekleriyle beraber %32 oranında artarak 59 milyar AUD'e ulaşmıştır), altyapı ve inşaat (artan nüfus, konut ve ticari kalkınma için sürekli talep olmuştur).

Bununla birlikte, pandemi sonrası kendini daha çok hissettiren, yükselen enflasyona rağmen tüketicilerin harcama alışkanlıklarından vazgeçemedikleri görülmektedir.

Shopify'nin güncel verilerine göre geçtiğimiz iki hafta boyunca süregiden Black Friday ve Cyber Monday'de 2021'in aynı dönemine göre %17 artış ile Avustralya küresel satışlarda yaklaşık 5 milyar dolar elde etmiştir.

Sidney, Perth ve Brisbane ile kıyaslandığında bu indirim döneminde en çok harcamayı Melbourne şehrindeki tüketiciler gerçekleştirirken Birleşik Krallık ve Kanada'nın ardından Avustralya Kasım İndirimleri satışlarında küresel olarak en çok harcama yapan beş ülke arasında yerini almıştır (**Savvy, 2022**).

Dolayısıyla çevrimiçi tüketim konusunda da yoğun bir hareketlilik olduğunu vurgulamamız mümkündür.

25,7 milyonluk nüfusu ile tüketimin ve kültürel kodlar vasıtasıyla özellikle hazır yiyecek-içecek tüketiminin fazla olduğu ülkede ambalaj ve atık üretimi fazladır.

Özellikle fast-food restoranları, günlük kahve tüketimi ve ev-iş yerlerine yönelik yemek siparişi uygulamalarının yoğun olduğu ülkede plastik ve tek kullanımlık ürünlerin tercih edilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Bu durum süpermarketler incelendiğinde de görülebilmektedir.

Organik barlar, hazır atıştırmalıklar, çikolata, cips, kraker, bisküvi gibi ürünlerin benzer şekilde spor ve sağlıklı yaşama olan ilgiden dolayı enerji içecekleri, hazır çaylar ve protein sütlerinin tüketiciler tarafından çokça tercih edildiği göz önünde bulundurulduğunda yoğun bir paketli gıda talebi ve ambalajlı ürün kullanımı olduğu görülmektedir. Yine çevrimiçi tüketim alışkanlıkları ve

elektronik ticaretin tercih edilmesi ile koli, karton ve ambalaj tüketimi çok fazladır.

Her yıl 74 milyon ton atık üretilen Avustralya'da bu miktarın yalnızca yüzde altmışı geri dönüşüm sürecine dahil edilebilmektedir. 2021 yılında New South Wales (**NSW**)'de Plastik Azaltımı ve Döngüsel Ekonomi Yasası'nın kabul edilmesinin ardından hem toplumu hem de işletmeleri anılan düzenlemeye yönelik bilgilendirici ve kapsayıcı adımlar atılmıştır.

Bu çerçevede, 1 Haziran 2022 tarihinde başlayan, **NSW**'de 35 mikron veya daha az kalınlıktaki saplı/hafif plastik alışveriş poşetlerinin satışını yasaklama uygulaması, 1 Kasım 2022 itibariyle tek kullanımlık plastiklere yönelik yürürlüğe giren yeni kısıtlamalar ışığında plastik pipetler, karıştırıcılar, çatal bıçak takımları, tabaklar, kapaksız kaseler, pamuklu çubuklar ve köpükten (**EPS**) yapılmış gıda gereçleri ile bardaklar dahil olmak üzere farklı plastik ürünleri de içerecek şekilde genişletilmiştir (**Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2022**).

Diğer yandan, Eyalet Çevre Bakanı James Griffin, NSW plastik yasaklarının tek kullanımlık plastikten büyük ölçüde uzaklaşmanın başlangıcı olduğunu ifade ederek kısıtlamaların önümüzdeki 20 yıl içinde 2,7 milyar plastik çöpün çevreye zararını önleme potansiyeli taşıdığını belirtmektedir (**NSW Hükümeti Planlama ve Çevre Servisi, 2023**).

3. Avustralya'da Kağıt ve Ambalaj Sektörü Dinamikleri

Avustralya ambalaj ürünleri piyasası oldukça gelişmiş ve ülkede çok çeşitli ambalaj malzemeleri imal edilmektedir.

Gıda, içecek ve eczacılık sanayii, karton, şişe, teneke kutu, plastik kutu ve diğer dönüştürülmüş ambalaj malzemelerinin en büyük nihai kullanıcılarıdır. Kullanılan başlıca ambalaj malzemeleri mukavva, plastik, metal ve camdır.

Mukavva, yaklaşık %36 pay ile Avustralya'nın toplam ambalaj piyasasının en büyük maddesini oluşturmaktadır. Sektörde ikinci sırada bulunan plastiğin, pazar payı artmış ve %30'a çıkartmıştır.

Metal ambalajlama %20 ve cam %10 pay ile sırasıyla üçüncü ve dördüncü durumda bulunmaktadır.

Ticaret Bakanlığı'nın (**2004**) sektöre ilişkin raporunda da belirtildiği üzere tüketici değerlerinde artış, elektronik iş prosesi, maliyet azaltımı, tedarik zinciri yönetimi, çevresel konular ve küreselleşme, önümüzdeki yıllarda ambalajlama sektöründeki önemli trendler ve güçler olarak ortaya çıkmaktadır.

Tüketiciler ambalajla ilgili olarak daha kullanışlı, değişik boylarda, kolay açılan fakat aynı zamanda çocuklar açısından emniyetli cihaz içeren, çevre dostu ve ambalajlanan ürünün fiyatında minimal maliyet artışı sağlayan ambalaj malzemeleri talep etmektedir.

Kısmen veya tamamen işlenmiş yiyecekler, ayrı ayrı ambalajlanmış küçük gıdalar, mikro dalga fırında pişirilebilen yemekler, kolay açılır ambalajlar, ev yemeği ikamesi yemekler ve eczacılık ürünleri/ tehlikeli maddeler için güvenli ambalaj, ambalajlamanın Avustralyalıların yaşam tarzında oynadığı rollerin örnekleridir.

Çevresel etki, ambalajlama tedarik zincir firmaları için önemli bir konu olmaya devam etmektedir. Tüm sektörler, ambalajlamanın çevreye karşı yan etkilerini asgariye indirmek üzere başlatılan girişim ve programlara katkı sağlamaktadır. Avustralya ambalaj sanayii, geri dönüşümde çok ileri seviyede olup, gönüllü faaliyetler sayesinde ve devletin desteğiyle kullanılıp toplanmış maddelerin ambalaj sektöründeki kullanımı yaygınlaşmıştır.

3.1. Ürünler

Bu çalışma, plastik kutular, kasalar, küfeler, poşet ve torbalar, plastik damacana, şişe, termos, plastik kapak, tıkaç, subap, kağıt veya mukavva karton, kutu, kasa ve torbalar, ambalaj konteynerleri, kutu dosyalar, cam damacana, cam şişe, sūrahi, kavanoz vb çok çeşitli birbirinden farklı fonksiyonları bulunan ürünleri kapsamaktadır.

Bununla birlikte, Avustralya'da aşağıdakilerin de dahil olduğu, çeşitli ambalajlama ürünlerine uygulanan bir dizi mevzuat bulunmaktadır.

Standart	Ürün
AS 1079.1,2,3,4,5	Packaging of items, sterile,for patient care
AS 1599	Pressure-sensitive adhesive packaging tapes
AS 2400.1	Glossaryof packaging items
AS 2400.10	Packaging, protection against shock and vibration-cushioning
AS 2400.11	Packaging, cordage
AS 2400.12	Packaging,adhesive closing and sealing tapes
AS 2400.13	Packaging, tensional strapping
AS 2400.14	Adhesives
AS 2400.16	Flexible packaging
AS 2400.18	Use of desiccants
AS 2400.21	Packaging of dangerous goods
AS 2400.22	Closures
AS 2400.5	Metal protection packaging
AS 2400.6	Paper and paperboardpackaging
AS 2400.7	Timberbox packaging
AS 2400.8	Textile bags, sacks, and wrappings
AS 2400.9	Metal containers, steel drums
AS 2609.1,2	Materials used for the packaging of food and beverages
DR 02375	Packaging for surface transport of biological materials

3.2. Pazar Profili

Dünyadaki gelişmiş ve liberal ekonomiyi benimseyen ülkelerden biri olan Avustralya, girişte de belirtildiği üzere geniş arazi kaynaklarına ve uygun bir hidrolojik iklime sahiptir, bu nedenle yüksek orman ve otlak kapsamına ve zengin ürünlere sahiptir.

Tarım ürünleri ve maden ihracatına dayanan dünyanın en büyük on ikinci ekonomisi olan Avustralya'da bol miktarda ürün, gelişmiş bir ekonomi ve güçlü bir satın alma gücü olmakla birlikte ambalaj endüstrisi, özellikle plastik ambalaj endüstrisi biraz zayıftır. Plastik ürünlerin %80'i ithal edilmektedir.

Avustralya'nın ambalaj sektörünün 2019'da 33,7 milyar birimden 2024'te 35,8 milyar birime çıkması ve yıllık bileşik büyüme oranının %1,2 olması beklenmektedir.

Diğer yandan, cam ambalaj 2019-2024 yılları arasında en hızlı büyüyen ambalaj malzemesidir.

Aynı yıl ambalaj sektöründe en büyük payı sert plastikler alırken, bunu esnek ambalajlar takip etmiştir. Ambalaj malzemeleri açısından gıda ve alkolsüz içecekler, pazar payı bakımından önde gelen sektörlerdir.

Buna ek olarak, Avustralya pazarında ambalaj makineleri ve ambalaj ürünlerine yönelik talep artmaktadır. Tüm sektör, ekipman değişimi ve üretim süreçlerinin optimizasyonu yoluyla maliyetleri düşürme, verimliliği artırma ve ürün kalitesini iyileştirme beklentisindedir.

Genel olarak, sektör gelirinin 2021-22'ye kadar olan beş yıl boyunca yıllık %3,7 oranında düşerek 374.0 milyon dolara ulaştığını vurgulamak gerekir.

Avustralya ambalaj piyasasının yaklaşık üçte birini oluşturan mukavva ambalaj malzemeleri, plastik (**HDPE, PET, PVC, polipropilen ve polystyrene**) takip etmektedir. Metal ambalaj gıda alanında kısmen pazar kaybına uğramasına rağmen sektördeki payı %20 civarında bulunmakta, camın payı ise %10 seviyesinde seyretmektedir. Plastik ambalaj malzemelerinin, sektördeki payının daha artması beklenmektedir.

Ülkede söz konusu imalat sanayisinde hasılanın %60'dan fazlası dört firmaya aittir. Artmış yoğunlaşma ve birleşmeler, Avustralya ambalaj sanayiinin son on yılda karşılaştığı en önemli gelişmelerden kabul edilebilir.

Avustralya Ambalaj Konseyi'ne göre daha fazla birleşme olma ihtimali en yüksek olan alt sektör plastik alt sektörüdür.

Çevre, Avustralya ambalaj sanayii için büyük bir konu olmaya devam edecektir. 2000li yılların başından itibaren ambalajlama uygulamaları üzerindeki önemli bir etki Milli Ambalaj Andı olmuştur.

Ağustos 1999 tarihinde, ambalaj tedarik zincirinde yer alan sanayiiler, Avustralya'daki tüketici ambalaj atıkları yönetiminin geliştirilmesi için Federal, Eyalet Hükümetleri ve Belediyeler ile bir anlaşmaya varmış ve buna göre, daha fazla geri dönüşebilir maddeler kullanmak suretiyle atık akımının azaltılması taahhüt edilmiştir.

3.3. Sektöre İlişkin Veriler

Avustralya İstatistik Bürosu verilerine göre, 48.19 Gümrük Tarife Pozisyonlu ürünlerin 2021 yılında Avustralya'ya ithalatı 492 milyon **AUD (yaklaşık 344 milyon USD)** olarak gerçekleşmiştir.

Bunun yanında, kağıt ve karton ambalajların da yer aldığı 642 **SITC** kodlu ürünlerin 2021 yılı eyalet bazında ithalatında birinci sırayı %43 ile New South Wales, ikinci sırayı %29 ile Victoria ve üçüncü sırayı %15 ile Queensland almaktadır.

Ayrıca, Avustralya karton ambalaj sanayisine ilişkin Mayıs 2022 tarihinde **“Paperboard Container Manufacturing in Australia”** başlıklı detaylı bir sektör raporu hazırlanmıştır. Buna göre, ülkede söz konusu imalat sanayisinde hasılanın %60'dan fazlasının dört firmaya ait olduğu, bu firmalar dışında sektörde birçok küçük ölçekli firmanın bulunduğu, pazarın yaklaşık %40'ının ithal ürünlerden oluştuğu ve ithalatın pazar hakimiyetinin genişlediği söylenebilmektedir. Bu itibarla, söz konusu sektörde ülkemiz ihracatı için belirli bir potansiyel olduğu değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, Avustralya'da doğrudan paketleme sektörüne dönük ithalatta uyulması gereken zorunlu standart uygulaması bulunmamaktadır. Diğer taraftan, ilgili sektörün ilişkili olduğu gıda sektörüne yönelik düzenlemeler uygulanmaktadır (**Food Standards, 2023**).

Öte yandan, Avustralya'da ilgili sektörde rekabette, geri dönüşüm ve sürdürülebilirlik kavramlarının ön plana çıktığı söylenebilmektedir. Nitekim, önceki bölümde de belirtildiği üzere New South Wales eyaletinde geçtiğimiz yıl içinde tek kullanımlık plastik poşet, çatal-bıçak, yiyecek ambalajı gibi malzemelerin kullanımı yasaklanmıştır (<https://nswplasticsban.com.au/>).

Yine, Federal Hükümet ile, içinde sektörün büyük oyuncularının da olduğu paketleme sektörü arasında gönüllülük esasına dayalı olarak imzalanan The Australian Packaging Covenant Organisation (**APCO**) çerçevesinde geri dönüştürülmüş malzemeden üretilmiş ürünlerin ülke genelinde kullanımının artırılması amaçlanmakta ve firmalar üretimden atık toplama ve dönüştürmeye kadar tüm süreçlerde sorumluluk altına girmektedir (<https://apco.org.au/>).

Bu çerçevede, kağıt ve karton ambalaj sektöründe ülkeye ihracatımızın artırılması için pazarın bu yönde dinamiklerine uyum sağlanmasının önemli olacağı düşünülmektedir.

3.4. Sektörün Karşılaştığı Güçlükler ve Muhtemel Çözümler

Avustralya ambalaj endüstrisi son yıllarda bazı sorunla karşı karşıya kalmıştır. Pazar ortamı değişmeye devam ettikçe, bu sorunların Avustralya ambalaj endüstrisi üzerinde derin bir etkisi olabilir. Özetlemek gerekirse, bu sorunlar temel olarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerine adaptasyon sorunları, gıda güvenliği sorunları ve özel etiketleme sorunlarını içermektedir.

1. Sürdürülebilir kalkınma, ambalaj endüstrisinin önemli bir gelişme eğilimidir.

Biyoplastikler ve yenilenebilir kaynaklar sektörün büyük ilgisini çekmiştir. Tüketiciler, kişisel davranışlarının çevre üzerindeki etkisi konusunda daha bilinçli hale gelmekte ve işletmelerden daha yüksek taleplerde bulunmaktadır.

Bu nedenle, Avustralya baskı endüstrisinin uluslararası ambalaj endüstrisinin sürdürülebilir gelişimine katılmada daha proaktif olması ve imalat şirketleri için pratik ölçüm araçları geliştirmesi gerekmektedir.

2. Özel etiketli ürünlerin (küçük ve orta ölçekli şirketler veya çiftlikler tarafından üretilen markasız ürünler ve süpermarketlerde satışa sunulan kendi markalarını taşıyan basit ambalaj işlemleri) sayısının artması markalı ürünler için bir tehdit oluşturmaktadır. 2009 yılında özel markalı ürünler Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde satılan tüm ürünlerin sırasıyla %45 ve %25'ini oluşturmuştur ve bu bölgelerdeki tüketiciler olgunlaşmıştır. Her ne kadar perakendeciler ve tüketiciler daha önce özel markalı ürünlere karşı direnci

göstermiş olsalar da özel markalı ürünler kalite açısından büyük gelişme göstermiştir. Avustralya'da özel markalı ürünlerin satışları artmaya devam etmekte ve şimdi daha büyük potansiyele sahip gelişmekte olan Asya pazarlarını hedeflemektedirler.

3. Ambalajın ürün değeri üzerindeki etkisi açıktır. Birçok şirket, ürün ambalajı yoluyla pazarda kendilerini farklılaştırmıştır. Ambalajın benzersizliği, en çok satan ürünlerin önemli bir özelliği haline gelecek ve ürün ambalajı üzerindeki renkli barkod da yeni bir trend haline gelecektir. Ambalaj inovasyonunun güçlendirilmesi de gelecekte ambalaj şirketleri için önemli bir görev olacaktır.

3.5. Avustralya'nın 2025 Ulusal Ambalaj Hedefleri

Diğer taraftan, sektör içerisinde önemli bir yere sahip olan **APPMA (Australian Packaging and Processing Machinery Association)** ve Australian Institute of Packaging (**AIP**) kurumları dikkat çekmektedir. Geri dönüşüm ve sürdürülebilirlik ile ilgili **APCO**'nun faaliyetleri ve 2025 Ulusal Ambalajlama Hedeflerinin irdelenmesinde fayda bulunmaktadır.

2025 Ulusal Ambalaj Hedefleri (**2025 Hedefleri**), ambalajlamaya yeni ve sürdürülebilir bir yaklaşım getirmek için Avustralya endüstrisi ve hükümeti tarafından desteklenmektedir.

Avustralya'da üretilen, kullanılan ve satılan tüm ambalajlar için geçerlidir. **APCO**, hükümet tarafından 2025 Hedeflerinin (**31 Aralık 2025 tarihine kadar ulaşılması hedeflenmektedir**) gerçekleştirilmesini kolaylaştırmakla görevlendirilen kuruluştur.

2025 Hedefleri şunlardır:

- 100 yeniden kullanılabilir, geri dönüştürülebilir veya kompostlanabilir ambalaj,
- Plastik ambalajların %70'inin geri dönüştürülmesi veya kompostlanması,
- Ambalajlarda ortalama %50 geri dönüştürülmüş içerik bulunması (2020'de %30'dan revize edilmiştir),
- Sorunlu ve gereksiz tek kullanımlık plastik ambalajların aşamalı olarak kaldırılması.

İlk olarak 2018'de belirlenen 2025 Hedefleri, Avustralya'nın ürün ambalajı oluşturma, toplama ve geri kazanma yönteminde tam ve sistematik bir değişiklik gerektirmektedir ve Avustralya'nın ambalaj için döngüsel bir ekonomiye doğru yolculuğunda önemli bir adım olarak kabul edilmektedir. Bu hedefler, kapsamlı endüstri ve hükümet istişarelerinin ardından geliştirilmiş ve küresel çapta yürütülen iddialı sürdürülebilir ambalajlama girişimleriyle uyumlu görünmektedir.

Federal ve tüm Avustralya Eyalet ve Bölge Hükümetleri tarafından desteklenmekte olan 2025 Hedeflerinin yanı sıra bu hedeflerin 2019 Ulusal Atık Politikası Eylem Planı ile 2021 Ulusal Plastik Planına dahil edildiği tespit edilmektedir.

Bazı eyaletler ve bölgeler, **APCO** tarafından aşamalı olarak kaldırılması için belirlenen sorunlu ve gereksiz tek kullanımlık plastik ambalaj ürünlerinden bazılarını yasaklayacak yasaları kabul etmiş veya geliştirmektedir. Bunlar arasında **EPS** yiyecek ve içecek servis ürünleri ve parçalanabilir plastikler bulunmaktadır.

Yanı sıra, **APCO** her yıl Avustralya'nın 2025 Hedeflerine doğru ilerlemesini değerlendirmek için

kıyaslama verileri toplamaktadır. Bu veriler, yıllık Tüketim ve Geri Dönüşüm Verileri raporlarımız aracılığıyla sunulmaktadır.

Biraz daha detaya inildiğinde, biyoçözünebilir plastiklere yönelik şu iki standardın öne çıktığı görülmektedir:

- Australian Standard AS 4736-2006 – Biodegradable plastics suitable for composting and other microbial treatment
- Australian Standard AS 5810-2010 – Biodegradable plastics - Biodegradable plastics suitable for home composting

Yanı sıra ambalajlama sektörüne ilişkin konunun aldatıcı/yanıltıcı reklam bağlamında ve ambalaj üzerinde yer alması gereken talimat-güvenlik kuralları anlamında tüketici mevzuatı yönü de bulunmaktadır. Australian Consumer Law (**ACL**) ve Avustralya’da, ulusal mevzuatımızda Türk Gıda Kodeksi Etiketleme Yönetmeliği’ne karşılık gelen yasal düzenlemeler bulunmaktadır.

Yanı sıra kozmetik-temizlik ürünleri sektörüne ilişkin uyulması gereken ilkeler de dikkat çekmektedir (**Avustralya Sağlık ve Yaşlı Bakımı, 2023**).

Avustralya’da Forest Stewardship Council (FSC) sertifikası vermeye yetkili onaylanmış kuruluşların incelenmesi (<https://anz.fsc.org/certification-bodies>) ve sektörle ilgili olan Chain of Custody of Forest and Tree-based Products - Requirements (<https://www.standards.org.au/standards-catalogue/others/afsl/as--4707-colon-2021>) ile Sustainable Forest Management - Requirements (<https://www.standards.org.au/standards-catalogue/others/afsl/as-slash-nzs--4708-colon-2021>) ve Avustralya Standart Otoritesinin belirlediği (<https://www.standards.org.au/>) standartların dikkate alınması üretim ve ihracat gerçekleştirecek firmalar açısından kritiktir.

Sonuç

2050 yılına kadar dünya nüfusunun 7,6 milyardan 9,8 milyara çıkması beklenirken kentlerde bugün olduğundan yaklaşık 2,5 milyar daha fazla insan yaşayacağı tahmin edilmektedir.

Bu anlamda daha yüksek gelirle bağlantılı olan hızlanan kentleşme, selüloz, kağıt, kereste ve tekstil talebini yönlendirmektedir. Ne var ki, bu tip bir talep ve ihtiyacın yanında yalnızca bireysel anlamda ülkeler değil tüm dünyada çevrenin korunması ve sınırlı doğal kaynakların yerinde kullanımı çok daha hayati bir konu olarak önümüzde durmaktadır.

Dolayısıyla firmalarımızın giderek daha ihracatçı hale gelmesi vasıtasıyla sektörün büyümesi, sürdürülebilirlik ilkelerine sorumlu olduğu takdirde ortaya gözle görülür bir sinerji çıkaracaktır.

Bu anlamda, kağıt, karton ambalaj sektörünün Ticaret Bakanlığı’nın Uzak Ülkeler Stratejisi kapsamında yer alan ülkeler arasında yer alan Avustralya’ya yönelik ihracat potansiyelinin değerlendirilmesi büyük öneme sahiptir. Kağıt, karton ambalaj sektöründe başlıca ihracatımızı oluşturan GTİPler/HS Code’larda yer alan ürünler için Avustralya’nın ülkemize uyguladığı vergi %5 olarak görünmektedir.

Çin’in ana ihracatçı konumunda bulunduğu Avustralya pazarına sağladığı ürün kalitesi tartışılmakla birlikte ülkemizdeki ihracatçıların hammadde ve nihai ürün niteliklerine dikkat etmesi halinde pazarda önemli oyuncular haline gelecekleri düşünülmektedir. Gümrük vergileri uygun olmasına rağmen zaman zaman bazı ülkelerin talep ettikleri özel belge ya da sertifikasyonlar

olmakta ve bu belgeler/sertifikasyonlar yüksek masraf kalemleri oluşturabilmektedir. Bu sebeple, Avustralya'da kağıt, karton ambalaj ürünlerine yönelik talep edilen ve firmaların rekabette öne geçireceği düşünülen sertifika bilgilerinin analiz edilmesinde fayda bulunmaktadır.

Kaynakça

Avustralya Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı. (2023). 2030 Agenda for Sustainable Development. <https://www.dfat.gov.au/aid/topics/development-issues/2030-agenda-sustainable-development> adresinden elde edildi.

Avustralya Sağlık ve Yaşlı Bakımı. (2023). Labelling, SDS and packaging. <https://www.industrialchemicals.gov.au/help-and-guides/labelling-sds-and-packaging>.

Dünya Bankası. (2023). GDP (current US\$) - Australia https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=AU&most_recent_value_desc=true adresinden elde edildi.

Food Standards. (2023). Food Standards Australia New Zealand. <https://www.foodstandards.gov.au/Pages/default.aspx> adresinden elde edildi.

Hatipoğlu, M. (2015). Çevre Korunmasında Avustralya'da Uygulanan İdari Yaptırım Türleri. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı(2), 835-876.

Kuhlman, T., & Farrington, J. (2010). What is Sustainability?. Sustainability 2(11), 3436-3448.

NSW Hükümeti Planlama ve Çevre Servisi. (2023). Let's Stop It and Swap It. <https://www.dpie.nsw.gov.au/our-work/environment-heritage/plastics-action-plan/stop-it-swap-it#:~:text=The%20ban%20will%20be%20extended%20on%201%20November%202022%2C%20to,care%20products%20containing%20plastic%20microbeads>. adresinden elde edildi.

Savvy. (2022). Australia's Online Shopping Behaviour Report – 2022. <https://www.savvy.com.au/australias-online-shopping-behaviour-report-2022/> adresinden elde edildi.

Services Australia. (2023). Environmental Sustainability Policy. <https://www.servicesaustralia.gov.au/environmental-sustainability-policy?context=1> adresinden elde edildi.

Topbaş, K. (2012). Kentler ve Sürdürülebilirlik. Turkish Policy Quarterly, 2012 Yaz Sayısı, http://turkishpolicy.com/pdf/vol_11-no_2-topbasTR.pdf adresinden elde edildi.

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2004). Avustralya Ambalaj Malzemeleri Sektör Raporu. <https://www.tobb.org.tr/UlkeRehberi/Sayfalar/avustralya.php> adresinden elde edildi.

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2022). Avustralya Yeni Güney Galler (NSW) Eyaleti'nde Tek Kullanımlık Plastiklere Yönelik Yeni Kısıtlamalar Yürürlüğe Girdi. <https://dtybs.ticaret.gov.tr/blog/post/16080/> adresinden elde edildi.

DIŞ KAYNAK KULLANIMI (OUTSOURCING) ve HASTANELERDE DIŞ KAYNAK KULLANIMI

Yeter DEMİR
USLU*

1. Giriş

Kavramsal geçmiş 18. yüzyıla kadar uzanan ancak sağlık sektöründe gündeme yeni gelen diő kaynak kullanımı tüm sektörlerde olduğu gibi sağlık sektöründe de önemli bir paya sahiptir. İşletmeler, günümüzde artan rekabet koőullarında kıt kaynaklarını daha verimli kullanmaları için yeni yönetim yaklaşımları geliştirmektedir.

Bu yönetim yaklaşımlarından birisi olan diő kaynak kullanımı, işletmelerin temel yetenekleri diőındaki faaliyetleri dışarıdan bir tedarik firmaya aktarılması olarak tanımlanmaktadır (**Karahan, 2009**).

Sağlık sektöründe diő kaynak kullanımı ile hizmet kalitesi de artmaktadır. Bu doğrultuda artan rekabet koşullarına karşı sağlık işletmelerinin kaliteli sağlık hizmet sunumu gerekleőtirenken aynı zamanda maliyetlerin azaltılmasına da odaklanmalıdır.

2. Diő Kaynak Kullanımı (Outsourcing) Kavramı

Diő kaynak kullanımı (DKK) yabancı literatürde “outsourcing” ya da “co-sourcing” olarak ifade edilen diő kaynaklardan yararlanılan aėdaő bir yönetim terimi olarak ortaya çıkmıştır. (**Tutar vd., 2006**).

Literatürde DKK için yapılan tanımlar incelendiğinde birden fazla tanımla bulunsa da en temel ifadeyle “**rn ya da hizmetlerin örgüt dışı kaynaklardan tedarik edilmesi**” Şeklinde tanımlanmaktadır (**Koçel, 1998**).

Diğer bir tanım ise “**Bir işletmenin yapması gereken tüm faaliyetleri kendi bünyesinde gerçekleştirmeyip, birtakım işlerin yapılmasını alanında uzman olan başka işletmelere bırakması ya da organizasyonun her iőı kendisi yapması yerine asıl faaliyet alanı dışındaki işleri dış**

* Prof. Dr., İstanbul Medipol niversitesi ğretim yesi

işletmelere yaptırması olarak ifade edilmektedir (*Budak ve Budak, 2004*).

Outsourcing kavramı “**outside resourcing**” kavramının kısaltılmış halidir. Ayrıca bu kavram, yönetim literatüründe farklı anlamlarda kullanılmaktadır. “**Dışarıya iş verme**”, “**Dışarıdan temin**” veya “**Dış kaynaklardan yararlanma**” şeklinde dilimize çevrilen bu kavram, kaynakların dışarıya transfer edilmesi ve ikinci derece önem sırasında sahip olan işlerin işletme dışına kaydırılması olarak tanımlanmaktadır (*Karacaoğlu, 2001*).

Yapılan tüm tanımlar doğrultusunda DKK uygulamalarının tedarik uygulamalarından temel farkı “**organizasyonun önce kendi bünyesinde gerçekleştirdiği ya da yeterli kapasite ve imkanlara sahip olmasına rağmen gerçekleştirebileceği faaliyetlerin bazılarını dışarıdan tedarik etmesi**” dir (*Dalay vd., 2002*).

1990 yıllarında başlarında köklü değişimler yaşanarak yeni yönetim teknikleri ortaya çıkmıştır (*Gilley ve Rasheed, 2000*).

Bu yönetim tekniklerinden birisi de dış kaynak kullanımudur. İşletmeler rekabet üstünlüğü sağlama ve varlıklarını sürdürebilme çabasıyla dış kaynak kullanımına yönelmişlerdir.

3. Hastanelerde Dış Kaynak Kullanımı

Hastaneler, kendi temel yeteneklerinin olmadığı alanlarda dış kaynak kullanımına başvurmaktadır. Sağlık hizmetlerinin sunum sürecinde destek hizmetleri dış kaynaklardan temin edilmektedir. Bu destek hizmetlerinin başında güvenlik hizmeti, yeme-içme, ulaştırma ve temizlik hizmetleri gelmektedir.

Hastaneler sık sık finansal zorluklarla karşı karşıya kaldıklarından sağlık işletmeleri daha yüksek bakım kalitesi, hasta hacmi ve kit kaynaklarının etkin kullanımı gerektiren rekabetçi bir sektör olarak değerlendirilmektedir. Böyle sağlık işletmeleri bu değişimlere dış kaynak kullanımı yolunu seçerek hizmet sunmaktadır (*Akbulut vd., 2012*).

Hastanelerde dış kaynaklardan yararlanma nedenleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- **Yönetimde esneklik sağlama:** Hastanelerin çabuk karar mekanizmasına sahip, değişimlere kolaylıkla ayak uydurabilen, hastaların, yakınlarının ve sağlık çalışanlarının gereksinimlerine hızlı cevap verebilen esnek bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Ülkemizde hastane yönetiminin esnekliğini sınırlayan iki sebep bulunmaktadır. İlki ülkemizde Sağlık Bakanlığı' na bağlı hastanelerdeki bütün faaliyetlerin yönetiminden sorumlu tutulan en üst makam başhekimliktir. Günlük faaliyetlerin yürütülmesi başhekimine verilmiştir (*Özgen ve Öztürk, 1994*).

İkincisi ise hastanelerin organizasyon yapısı, bütçesi, satın alma limitleri ve malzeme yönetim politikaları, takip edecekleri prosedürler dahi kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgelerle Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenmektedir (*Tengilimoğlu, 1996*).

- **Verimliliği artırma:** Sağlık hizmetlerinin ikame edilemez olması, talep düzensizliği ve her geçen gün değişen teknoloji ile artan talep göz önünde bulundurulduğunda hizmet sunum sürecinde verimliliğin ve etkinliğin artırılması kaçınılmaz olmaktadır. Verimliliğin artırılmasında etkin yönetim ve organizasyon süreci anahtar rol oynamaktadır. Hastanelerde personel, araç, gereç vb. gibi kaynakların hangi ölçüde verimli kullanıldıklarının ölçülmesi ve performansının artırılması, hizmetin

etkinliğinin artırılması açısından önem arz etmektedir (*Karahan, 2009*).

- **Hasta ve çalışan tatminini artırma:** Sağlık hizmet kalitesini değerlendirmek için kullanılacak olan kriterlerden birisi hasta tatminidir. Hasta tatmini, hastaların hizmetin kendisinden, sunum şeklinden ve hizmet sunulan işletmenin fiziki yapısından olumlu veya olumsuz yönde değerlendirmesi olarak ifade edilebilir. Sağlık işletmeleri sağlık hizmetini, hastanın değer, beklenti ve taleplerini göz önünde bulundurarak sunmalıdır (*Ersoy ve Kavuncubaşı, 1994*).

ABD' de birçok hastanede modern pazarlama anlayışı ve hasta odaklı bakım uygulamaları görülmektedir. Bu doğrultuda hasta tatminin artışı, rekabet üstünlüğü sağlama, maliyetlerin azalması ve hasta işlem süreleri hızlanmaktadır (*Tengilimoğlu, 1997*).

- **Maliyetleri azaltma:** Hastanelerin temel yetenekleri arasında sağlık hizmet sunumuna odaklanarak diğer hizmetleri dış kaynak yoluyla temin ettiğinde maliyetlerini ve yatırımları en aza indirecektir. Yapılan çalışmalar neticesinde dış kaynak kullanımının hastanelerdeki maliyet etkisini çeşitli kaynaklardan faydalanarak sağlamaktadır. Hastaneler bu uygulama ile hizmetlerini basite indirgeyerek hastanenin verimliliklerini ve sunulan sağlık hizmetinin artırılmasına katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda maliyetini düşüren hastaneler yüksek kalite standartları çerçevesinde hizmet sunarak daha iyi tıbbi hizmet ve değişen teknolojiye ayak uydurma noktasında kolaylık sağlamış olacaktır. Gelişmiş teknoloji ile hizmet sunmak hasta memnuniyetini arttırmaya da katkı sağlayacaktır (*Ecerkale, 2006*).
- **Yönetimde karmaşıklığı giderme:** Hastanelerin matriks yapıya sahip olmaları tüm hizmetleri kendi bünyelerinde takip etmelerini zorlaştırmaktadır. Dış kaynak kullanımı uygulamaları ile yönetimde karmaşıklığın giderilmesi sağlanacaktır. Destek hizmetler dış tedarikçi firmalara aktararak temel sağlık hizmetleri ise hastanelerin kendi bünyelerinde gerçekleştirilecektir. Hastanelerin temel yeteneklerine odaklanmaları işlerini basitleştirecektir. Hastanenin asıl görevi olan sağlık hizmetlerinin sunumuna yönelerek gereksiz iş yükünden kurtulmaları hem hastanenin kalitesini arttıracak hem de yönetimdeki karmaşıklığı giderecektir. Özetle, **DKK** hastanenin verimli bir yapıya sahip olmasını sağlayacak ve işlerini sadeleştirerek, temel hizmetlerine odaklanmalarında anahtar rol oynayacaktır.
- **Temel yeteneklere odaklanma:** Dış kaynak kullanımının asıl sebeplerinden birisi de işletmelerin temel yeteneklerine odaklanarak, diğer faaliyetlerini alanında uzman işletmelere vermesidir. Temel yetenek işletmelere rekabet üstünlüğü sağlayan bir unsurdur. Hastanelerde de temel yeteneği sağlık hizmetlerinin sunumuna yönelerek diğer kalan bütün faaliyetlerini tedarikçi firmalara vermeleri gerekmektedir. Bu sayede hastaların beklentilerine ve ihtiyaçlarına daha çabuk cevap verebilecek ve teknolojik gelişmeleri daha yakından takip etme fırsatı yakalayacaklardır. Hastaneler birden çok uzmanlık alanlarını bir arada tutan kompleks bir yapıya sahiptir. Her uzmanlık dalının başarısı bazı değişkenlere göre farklılık göstermektedir. Bu sebeple hastane yönetimi bu sürece uygun bir planlama yapmalıdır. Günümüzde güncel yönetim yaklaşımlarından olan **DKK** hastanelerin kar elde etmelerine, temel yeteneklere odaklanmalarına ve gereksiz iş yükünden kurtulmalarına katkı sağlayacaktır (*Yılmaz, 2013*).
- **Gelişen tıp teknolojilerini takip etme:** Küreselleşme ile sürekli gelişen ve değişen teknolojiyi takip etmek işletmelerin kaynakları açısından zaman zaman zor olabilir.

Sağlık işletmeleri hastaların beklenti ve gereksinimlerine çabuk cevap vermek amacıyla gelişen tıp teknolojilerini yakından takip etmesi gerekmektedir.

Tıbbi cihazlar, makine ve aletler vb. gibi yüksek yatırım gerektiren cihazlar hastane yönetimini riske sokmamak adına tedarikçi firmalardan temin edilmektedir. Gelişen teknoloji ile beraber cihazların ve aletlerin de yenilenmesi gerekmektedir. Ayrıca bu cihaz ve aletlerin düzenli periyotlarla bakım onarımının ve temizliğinin uzman firmalar tarafından yapılmalıdır (**Özkal, 2002**).

- **Hizmet kalitesini artırma:** Hastaların ihtiyaçlarını karşılamak ve hastalara kaliteli sağlık hizmeti sunmak sağlık sektöründe önem arz etmektedir. Sağlık işletmelerinin birçoğu kalite standartlarına uygun olacak şekilde hizmet sunmaktadır. Hizmetin kalitesini yüksek seviyede tutarak, hastaların tatmin düzeyini arttırmak amaçlanmaktadır (**Yağcı ve Duman, 2006**).

Hastalara sunulan hizmetin kalitesi, hastaların sağlık işletmesine girişinden, muayene öncesi ve sonrası süreçlerinde temizlik, güvenlik, veri kayıt işlemleri ve yeme-içme hizmetlerini de etkilemektedir.

Hasta memnuniyeti subjektif olup, kişiden kişiye değişiklik gösterdiği için hizmet kalitesinin ölçülmesinde net sonuçlara ulaşmamız mümkün değildir (**Arslantekin vd., 2007**).

Bu sebeple sağlık işletmelerinin artan rekabet ortamında ayakta kalabilmesi ve varlıklarını sürdürebilmesi için hastaların ihtiyaç ve beklentilere odaklanmaları önem taşımaktadır.

- **Optimum kaynak dağılımını sağlama:** Hastanelerin kıt kaynaklara sahip olması sebebiyle temel yetenekleri dışındaki faaliyetleri dışarıdan tedarik etmeleri gerekmektedir. Kaynakların etkin ve verimli kullanımı gibi sağlık işletmelerinde de önemli bir husustur.

Sağlık işletmelerinde kaynak sıkıntısının olması; talebin önceden belirlenememesi, malzeme ve cihaz tedarik süreçlerinde yaşanan aksaklıklar, yanlış kullanım ve bakım hizmetlerinin yeterli olmaması olarak ifade edilmektedir.

Fakat hastanelerin bütün bu olumsuzluklara yönelik planlama yaparak kaynak sıkıntısından oluşacak olan sorunları ortadan kaldırması gerekmektedir. Dış kaynak kullanımının sağlık işletmelerinin elinde bulunan sınırlı kaynakları optimum şekilde kullanmalarına katkı sağlamaktadır (**Karahan, 2009**).

- **Riski azaltma:** Sağlık işletmelerinin yaptığı yatırımlar arttıkça riskleri de artmaktadır. Rekabetin artması, finansal, teknolojik şartlar ve piyasa koşullarının değişmesiyle riskler ortaya çıkmaktadır.

Bu sebeple **DKK** ile hastaneler tedarikçi firmalarla çalışarak yatırım maliyetlerini azaltmaktadır. Ortaya çıkacak olan riskler uzman firmalarca minimuma indirilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Böylece piyasa koşullarına karşı daha dayanıklı hale gelerek, riski paylaşarak yönetim yapısını esnek hale getirmektedir. Sonuç olarak hastanelerin yapacakları yatırımları bağlı oldukları birime bildirmeleri gerekmektedir. Bu doğrultuda var olan sınırlı kaynakları etkin ve verimli şekilde kullanmak zorundadırlar (**Çakırcı, 2002**).

4. Sonuç

Günümüzde işletmelerin varlıklarını sürdürmeleri, ayakta kalmaları ve rekabet üstünlüğü sağlamaları için kendilerine uygun bir yönetim tekniği seçmektedir.

Bu yönetim tekniklerinden birisi dış kaynak kullanım uygulamalarıdır. Hizmet yoğun sektör olarak sağlık hizmetlerinin sunumunda dış kaynak kullanım alanlarına sırasıyla temizlik, güvenlik ve yemek hizmetleri örnek gösterilebilir.

Hastanelerde dış kaynak kullanımı oldukça önem taşıyan bir konu olarak görülmektedir.

Hastanelerin gerçekleştirmesi gereken tüm faaliyetleri kendi temel yetenekleri ile gerçekleştirmeyip birtakım işlerin yapılmasını bu konuda uzmanlaşmış olan başka işletmelere bırakması hastanelerde verimliliği ve etkinliği arttırmaya katkı sağlamaktadır.

Dış kaynak kullanımı hastanelerde belirli hizmet alanlarında sıklıkla kullanılmaktadır. Bu doğrultuda dış kaynak kullanımı ile maliyetlerin azaldığı, verimliliğin arttığı, riskin azaltıldığı, esnek yönetim anlayışının hakim olduğu, hizmet kalitesinin arttığı ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılması hususlarında etkilidir.

Bu sebeple hastane yönetiminin bu anlayışı benimseyerek işletmelere uygun planlamalar yapmaları ve yaygınlaştırmaları önem taşımaktadır.

5. Kaynakça

Karahan, A. (2009). Dış Kaynak Kullanımının Verimlilik Üzerine Etkisi Hastane Yöneticileri Üzerine Bir Araştırma. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(21), 185-199.

Tutar, A., İnaç, H. ve Güner, Ü. (2006), Dış Kaynak Kullanımının (Outsourcing) Makroekonomik Etkileri, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, 7(2), S.279-296

Koçel, T. (1998). İşletme yöneticiliği, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Budak, G. ve Budak G. (2004). İşletme yönetimi, (5. Baskı), İzmir: Barış Yayınları.

Karacaoğlu, K. (2001). Dış kaynaklardan yararlanma ve teknoloji ile ilgili dış kaynaklardan yararlanmanın Türkiye'de bankacılık sektöründe uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Dalay, İ., Coşkun, R. ve Altunışık, R. (2002). Stratejik Boyutuyla Modern Yönetim Yaklaşımları, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.

Gilley, K.M. ve Rasheed, A. (2000). Making More by Doing Less: An Analysis of Outsourcing and Its Effects on Firm Performance, Journal of Management, Vol:26, No:4, 114-122.

Akbulut, Y., Terekli, G. ve Yıldırım, T. (2012). Outsourcing in Turkish Hospitals: A, Systematic Review. Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi, 11(2), 25-33.

Özgen, H. ve Öztürk, A. (1994). Devlet Hastanelerinde Karşılaşılan Yönetim Sorunları ve Bir Model Önerisi, MPM Verimlilik Dergisi, Sayı:1, 10-19.

Tengilimoğlu, D. (1996). Hastanelerde Malzeme Yönetim Teknikleri, Ankara: Özkan Kitabevi.

Ersoy K. ve Kavuncubaşı, Ş. (1994). Sağlık Kurumlarında Kalite Yönetimi, 1. Ulusal Sağlık

Kuruluşları ve Hastane Yönetimi Sempozyumu, Der. Muammer Doğan, V.D., Aydın.

Tengilimoğlu, D. (1997). Ankara'da Bir Üniversite Hastanesinde Hasta Memnuniyetinin Ölçülmesi, Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.

Ecerkale, K. (2006). Sağlık Sektöründe Dış Kaynak Kullanımı. Journal of İstanbul Kültür University, 3, 31-41.

Yılmaz, N. (2013). Dış Kaynak Kullanımı (Outsourcing) ve Hastanelerde Dış Kaynak Kullanımı (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Özkal, İ. (2002). Türkiye'de Sağlık Sektörü ve Küreselleşme. Kamu Yönetimi Dünyası Dergisi, 3, 11-12.

Yağcı, M. İ. ve Duman, T. (2006). Hizmet Kalitesi-Müşteri Memnuniyeti İlişkisinin Hastane Türlerine Göre Karşılaştırılması: Devlet, Özel ve Üniversite Hastaneleri Uygulaması. Doğuş Üniversitesi Dergisi, 7(2), 218-238.

Aslantekin, F., Gökteş, B., Uluşen, M. ve Erdem, R. (2007). Sağlık Hizmetlerinde Kalite Deneyimi: Dr. Ekrem Hayri Üstündağ Kadın Hastalıkları ve Doğum Hastanesi Örneği. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2(6), 55-71.

Çakırer, M. A. (2002). Devlet Hastanelerinde Dış Kaynaklardan Yararlanma (Outsourcing) Yönteminin Uygulanabilirliği ve Bir Uygulama. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

TOPRAĞI YÖNETMEK

Hayati
BAŞARAN*

Toprağın çok sayıda tanımı bulunmaktadır. En anlaşılır ifadeyle *“Atmosfer ile taş küreyi, tatlı su ile tuzlu su alanlarını birbirinden ayıran bir ara katman, insan, birçok bitki ve hayvan için yaşam alanı sunan canlı kürenin bir parçası, gezegenimizin yaşayan, nefes alan derisi”* topraktır.

Tarihsel olarak insanın hemen her şeyinin toprak üzerinden şekillendiği görülmektedir. Medeniyetlerin oluşumu, siyasal ve toplumsal düzenin kurulmasında da toprak, belirleyici olmuştur. Günümüzde de siyasal, kültürel ve iktisadi özelliklere göre çeşitli kavramlarla anlamlandırmalar yapılarak toprağa verilen önem ortaya konulmaktadır.

Türk toplulukları her dönem toprağa büyük önem vermiştir. Toprak, **“Vatan”** kavramıyla siyasal olarak yüceltilmiş, **“Toprak Ana”** kavramıyla kültürel bağlılık kurulmuştur. Toprağın iktisadi yönü ise **“Mülkiyet”** kavramlarıyla nitelendirilmiştir. Mülkiyet fiziki yapıya dönüştüğünde **“Emlak”**, biyolojik özellikleriyle insan beslenmesine hizmet ediyorsa **“Tarımsal Kaynak”** kavramıyla ifade edilmiştir.

Toprağın nasıl kullanılacağı ve tarımsal üretimin nasıl yapılacağı politikalarla belirlenir. Toplumların gelişmişlik seviyesi, refah düzeyi ve çevre duyarlılığı yaklaşımı, toprağın ne şekilde kullanılacağı hakkında farklı görüşler ortaya çıkarmakta ve politika oluşumuna etki etmektedir. Politika oluşturucular, bir taraftan toprağın/doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı sorumluluğunu taşıırken bir taraftan da gıda arzında kendine yeterli anlayışı gibi reel durumu yönetmekle sorumludurlar.

Toprağı salt zemin olarak görmek, toprak yönetimini kolay gören anlayıştır. Fiziksel ve biyolojik özelliklerini dikkate alarak toprağı yönetmek ise zor hatta oldukça meşakkatli bir iştir. Toprağı yönetmenin zor ve meşakkatli olduğunu bilmek, toprağın biyolojik özelliklerini sürdürülebilir kılmak, fiziksel özelliklerine göre mekânsal düzenler kurmak demektir.

Toprak üzerinde mekânsal düzenler kurulurken karar süreçlerinde; toprak fiziği, toprak kimyası ve toprağın biyolojisi gibi özellikler bilinerek hareket edilmektedir. Bu özellikler temelinde oluşturulan haritalar, toprak etütleri ve planlar toprağın kullanım amacına hizmet etmektedir.

* Dr., Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü H.basaran@gtb.gov.tr

Bir imar planı uyarınca imar parseli durumuna getirilerek üzerinde yapı alanı oluşturulan alanlara “arsa” tanımlaması yapılmaktadır. Tarımsal üretime imkan sağlayan alanlar da “arazi” olarak tanımlanmaktadır.

İmar kararları ve üzerine yapılan yatırımlar arsanın değerini belirleyen/artıran etkenlerdir. Arazinin değerini ise toprağın verimliliği ve tarımsal faaliyetin özelliği belirlemektedir. Bu durumda arsa üzerine kurulan yapının dayanıklılığı, tarımsal kaynakların ise verimliliğinin sürdürülebilir olması “değer bakımından” önem taşımaktadır.

Günümüzde arsa üzerinden edinilen değer artışları, servet fırsatçılığına dönüşmüştür. Bu anlayış ne yazık ki biyolojik değeri yüksek tarımsal toprakların üzerinde de yapılar oluşmasına yol açmaktadır.

Nitekim tarım bir taraftan doğal koşullara bağlılık ve biyolojik sistemler gibi dışsal faktörlerden etkilenirken bir taraftan da toprağın amaç dışı kullanımı gibi yönetsel faktörlerin etkisinde kalmaktadır.

Amaç dışı kullanım, toprağın biyolojik değerini öldürmektedir. Sel, çığ, heyelan ve deprem gibi fiziksel afetler toprağın yönetimini zorlaştırırken, biyolojik değerini kaybeden toprağın verimliliği kaybaldığından tarımsal niteliği azaltmaktadır. Hem fiziksel afetler hem de toprağın biyolojik değerini yitirmesi gıda arz yeterliği sorununu gündeme getirmektedir.

Gelinen noktada gıda fiyatlarının yüksekliği ve yıkılan konutların can alıcı etkisi toprağın iyi yönetilmesi gerekliliğini/zorunluluğunu göstermektedir. Çünkü gıda fiyatları günlük yaşamda cep yakmakta, deprem çoğu zaman can almaktadır.

İçinde bulunduğumuz olağanüstü durumda, kriz yönetimi kapsamında üretilen çözümler kısa vadede etkili olacaktır. Esas olan uzun vadeli çözümler üretmektir. İçinde bulunduğumuz olağanüstü yaşanmışlıkların izlerini taşısa da yaşadığımız toprakların özelliklerine göre uzun vadeli çözümler üretmek pek kolay olmayacak gibi gözükmektedir.

Sonuç olarak; milletimizin tarihsel geçmişinden ve modern dünyanın uygulamalarından referansla uzun vadeye yönelik çözümler üretilmelidir. Bu çerçevede; mülkiyet yerine, topraktan yararlanma yaklaşımı tartışılmalıdır.

Bu yaklaşım tarımsal arazilerin miras yoluyla bölünmesine son verebileceği gibi, toprağı elde bulundurmanın rantına da son verebilecektir. Buradan yansımaya, zenginliği emlak fırsatçılığında arama yerine toprağın fiziksel gücünü akılda tutan ve biyolojik değerini koruyan anlayış egemen olacaktır.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Prof. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Prof. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Doç. Dr. Emine ÖNER KAYA
Dr. Öğr. Üyesi Cemil ŞENEL

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

HAYSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştirilerek teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakteriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Kooperatif Postası

KARINCA

ŞUBAT 2023 YIL: 89 SAYI: 1034 ISSN: 1300-1450

9 771300 145005